

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

פנחס תשב"ז (חלק ג)

תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל

- ענין מה שנתייחד שם ה' על פינחס להקרא 'אלקיו' • לקנאות קנאת ה' הוא מעורר מקור הרחמים והחסדים • בישמח משה: לא נזכר בשום מקום הלשון אברהם 'בן' תרח, כי לא התייחס אליו • אור החיים הק': זמרי היה מיתתו כפרתו והיה לו תיקון • בנועם אלימלך: בקנאו את קנאתי ולא כליתי את בני ישראל, דכשעשה דין למטה נסתלק הדין שלמעלה • בפרשת דרכים: המקדים ומביא עצמו לידי חיוב, לא שייך אצלו טענת מי הקדימני ואשלם • הישמח משה ביקש לראות איך שאלהו עומד ומקריב תמידין גם בזמן הזה • זמרי היה מהשבעים נפש של יורדי מצרים • בנמרא: ראויה כפרה זו שתהא מכפרת לעולם • תכלית תפקיד פינחס לעשות שלום לעתיד כשהיה אלהו המבשר הנאולה, אבל גם בכל הדורות משפיע השלום וכח הקיום לישראל •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ד לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: 845-366-2793 #1700

לשון קדשו - קונטרס רמז (חלק ג) 32 מינוט מתוך 76 זייער קלאר ****

לשון קדשו: 929-522-1515 דרוק 1 דערנאך 974 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3	ארץ ישראל: 072-3275205 ענגלאנד: 0330-350-3110 פּעקס: 718-650-2970	קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641 ארץ ישראל: 072-3333419 16→4→827.3
--	--	---

• ברכת מזל טוב •

הר"ר משה אשר אנשיל גרובער הי"ו לרגל אירוסים בנו החתן יוסף אביגדור יודא ז"ל עב"ג בת הר"ר מנחם מענדל גרשון גראד הי"ו	הר"ר מאיר יעקב אינדיג הי"ו לרגל אירוסים בתו עב"ג החתן שמעון ז"ל בן הר"ר יעקב רייך הי"ו
--	--

• וְהָם יַעֲלוּ לְזַכְרוֹן •

לע"ג הנאון הצדיק המפורסם גדול בתורה ובחכמה, אשר חיבה יתירה נודעת לו מרביה"ק זי"ע שהשתעשע עמו בדברי תורה, ועמד לימין קדשו בהנהגת הישיבה והכלל, ובשנת תשכ"ז ספך עליו ידו בעריכת הקונטרס "על הגאולה ועל התמורה" הרב הנאון רבי נתן יוסף זצ"ל מייזעלס בן הגה"צ רבי שלמה זצ"ל אב"ד ור"מ אבני שלמה - ומלפנים ריש מתיבתא תורה ויראה דסאטמאר ואב"ק יטב לב דסאטמאר לאנדאן נפטר כ"א תמוז תשס"ו
--

הרה"ח איש ישר וענותן, התנהג באמונה פשוטה, הרבה פעלים להקים קרן התורה והקדושה בישראל, עשה רצון רביה"ק זי"ע להמציא גברי צניעות לבנות ישראל הכשרות רבי חנני' יו"ט ליפא ז"ל בראך בן ר' אברהם ארי' ז"ל נפטר כ"ז תמוז תשנ"ו	הרבני היקר, גדול בתורה ויר"ש, אוהב צדקה ודורף שלום, הרבין צורה לתלמידים הרבה שנים רבי מאיר משה ז"ל שפיטצער בן הרה"ג ר' אלי' זצ"ל נפטר כ"א תמוז תש"מ
--	--

הרה"ח הישיש, בעל מדות טובות וישרות, שקד בתורה בבוקר ובכל עת פנוי, דבוק ברביה"ק זי"ע ובספריו רבי מאיר יודא ז"ל פליישמאן נפטר כ"ב תמוז תשפ"ג ואביו הר"ר מנחם זצ"ל בן הר"ר ישראל ז"ל מק"ק קליינווארדיין יצ"ו ושם מנו"כ - נפטר כ"ג תמוז תש"א	הרה"ח היקר, קיבל כל אדם בסבר פנים יפות, בימי הועם מסר נפשו לתורה ומצות, החזיק ת"ח בסתר ובדרך כבוד, בנה והקים עולמות של תורה למוסדות רביה"ק זי"ע רבי דוד הכהן ז"ל ברעכער ב"ר אשר הכהן ז"ל - נפטר כ"ה תמוז תשס"ח
---	---

האשה החשובה והיקרה, מהרה בדקדוק צניעות, הרבתה לעשות חסד בסבר פנים יפות, ועזרה דלים בסתר ובכבוד מרת צפורה ע"ה בת הר"ר יודא (לייבוש) ז"ל אשת הרה"ח ר' מנחם דוב ווידער שליט"א נפטרה ט"ו תמוז תש"פ	האשה החשובה והיקרה מרת מלכה ע"ה ב"ר יחיאל אלמער הלוי ז"ל אשת הרה"ח ר' יוסף סאקס ז"ל נפטרה כ"א תמוז תשנ"ד
--	--

הרה"ח רבי
משה אפרים
ב"ר **ארי' ז"ל**
הערשקאוויטש

KolSatmar.com

קישויות ודקדוקים בתחלת הפרשה

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן הָשִׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי וְגו', לָכֵן אֶמַר הִנְנִי נֹתֵן לֹו אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם, וְהָיְתָה לוֹ וְלִזְרֻעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עֹלָם [תַּחַת אֲשֶׁר קִנְאָ לְאַלְקִי] וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

ברש"י: לפי שהשבטים ביזו אותו שהוא בן פוטי והרג נשיא שבט מִיִּשְׂרָאֵל, לפיכך בא הכתוב וַיִּכְסֹּו אַחֲרָיו פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן.

זָאָגַט רש"י*, לפי שהיו השבטים מבזין אותו, הִרְאִיתָם בֶּן פּוּטִי זה שפיטם אבי אמר עגלים לעבודה זרה, ועכשיו הרג נשיא שבט מִיִּשְׂרָאֵל, לפיכך בא הכתוב וַיִּכְסֹּו אַחֲרָיו.

קושיא א

וקשה דהלא גם מעיקרא ידעו שהוא מורע אהרן, אלא שאמרו שהוא גם בן פוטי, ואם כן מהו התשובה על דבריהם במה שיחסו הכתוב אחר אהרן

א) פרעגן זיי דאָךְ די קְשִׁיָא, נו מילא זיי האָבן דאָךְ געוואוסט אַלע [פון דעם] אַז ער איז בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן, [ווי] ס'שטייט דאָךְ [שוין] ביים יְחוּסִי, און אף על פי כן האָבן זיי חוֹשֶׁשׁ געווען [שהריגת זמרי הוא מפאת וואָס] ער איז בֶּן פּוּטִי, ס'איז דאָךְ 'דער' כַּח אִיז אויך דאָ [אין אים].

[וואס כן] נו וואָס האָט ער אויפגעטון אַז ער האָט מודיע געווען פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן, דאָס האָט מען דאָךְ געוואוסט [פון] פִּרְיעַר אויך. מ'זאָגט דאָךְ נאָכנישט [דערמיט] אַז 'דאָס' איז נישט [שאין בו הכח ממה שהוא גם בן פוטי].

קושיא ב

גם עיקר הדבר יש להבין, דמה נוגע לכאן ענין הייחוס. והלא העיקר רק אם הוא מעשה שהרג לזמרי הוא כהונן, או לא (ב) און דערנאָךְ [איז שווער], וואָס איז אַ נפקא מינה דער יְחוּס. איז עס עַל פִּי הַלָּכָה [מה שהרג לזמרי]? מעג ער זיין אפילו בֶּן פּוּטִי, אפילו [ווען ער איז] נישט בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן. [וכמו שבאמת הדין הוא כך (סנהדרין פא:)] כִּי הַבּוֹעַל ארמית קנאין פוגעין בו. שטייט נישט קיין 'מיוחס' [פוגעין בו], נאָר 'קנאין' פוגעין בו. איז עס ווידעראום שְׁלֹא כִּדִּין? מעג ער זיין בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן. אַז ס'איז שלא כדִּין, איז דאָךְ עס שלא כדִּין. נו למאי נפקא מינה [כל ענין היחוס לזה].

* ברש"י ריש פרשתן (כה, יא): פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן. לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הִרְאִיתָם בֶּן פּוּטִי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת אלילים והרג נשיא שבט מִיִּשְׂרָאֵל, לפיכך בא הכתוב וַיִּכְסֹּו אַחֲרָיו. ומקורו בגמרא סנהדרין (פב:). דאיתא שם כלשון שהביא רש"י כאן.

ב פירש רש"י בסנהדרין שם: אבי אמו. יתרו, דאלעזר אבי פנחס לקח מבנות יתרו, דכתיב וְאֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל לוֹ לְאִשָּׁה, ומפרש באגדה (מדרש אגדה, פרשת וארא) פוטיאל זה יתרו, שפיטם עגלים לעבודה זרה, ואמרו בסוטה (מג). פוטיאל זה יוסף שפטפט ביצרו, ומשנינן אי אבוא דאמיה מיתרו, אמיה דאימיה מיוסף, אי אבוא דאימיה מיוסף, אימיה דאימיה מיתרו, דיקא נמי דכתיב פוטיאל ולא פוטאל. [וענין כיה גם בגמרא בבא בתרא (קט: קי:)].

ב בפרשת וארא (ו, כה): וְאֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל לוֹ לְאִשָּׁה, וְתֵלֵד לוֹ אֶת פִּינְחָס.

ה

קושיא ג

לכאורה מיותר אומרו תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל, שהרי כבר מובן זה מהא דלעיל והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם, תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל.

ג) פרעגט מען דאך די קשיא, ס'איז שוין דאך געשטאנען איין מאל השיב את חמתי [מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי וגו', ועל זה מסיק בנתינת טעם] 'לכן' [אמר הנני נתן וגו'] והיתה לו ולזרעו אחריו וגו', ווייסט מען דאך [שוין] פארוואס דאס איז. [ואם כן] פארוואס פירט ער אויס [אז ס'איז תחת] אשר קנא לאלקיו, 'נאכאמאל' תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל.

ו

קושיא ד

גם צ"ב אשר קנא לאלקיו, בכינוי המתייחס אליו

ד) און דערנאך וואס הייסט קנא לאלקיו [בכינוי המתייחס אליו]. [והרי] דער בורא כל עולמים איז אלקי ישראל, נישט אלקי פון קיין יחיד. [עפעס נאר] 'אלקיו'? נאר זיין באשעפער? [והלא] ער איז יעדנס באשעפער, איבעראל זאגט מען [כגון] אלקי ישראל, [אדער] אלקי העולם, [אדער] אלקי אברהם יצחק ויעקב, פארוואס עפעס דא זאגט ער לאלקיו, ס'איז זיין].

ז

קושיא ה

בגמרא דרשו דראויה כפרה זו שתהא מכפרת לעולם. וצריך ביאור הכוונה דהאיך היא מכפרת על החטאים שבשאר דורות שעדיין לא היו אז בעולם

ויכפר על בני ישראל. זאגט די גמרא אין סנהדרין¹, ראויה כפרה זו שתהא מכפרת לעולם, אויף אייביג. זאגט רש"י און דער מהרש"א [בכוונת רש"י], ווייל ס'שטייט נישט תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר, נאר ויכפר, [דמורה גם] לשון עתיד.

ח

ה) נו דארף מען פארשטיין [דעם ענין], פארוואס עפעס אייביג איז מכפר די' כפרה. זייער גוט [מובן אז] ס'איז געווען דעמאלטס א כפרה - קאן מען זאגן - אויף אלדינגס, אבער שפעטער אז מ'זינדיגט פריש, אנדערע [חטאים] נאכדעם, וויאזוי איז דאס עפעס מכפר אויף אייביג.

ט

קושיא ו

במדרש: אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו. וצ"ב מה משמיענו בזה

דער מדרש זאגט, [אויפן פסוק] לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום, זאגט דער מדרש בדין הוא שיטול שכרו.

¹ בגמרא סנהדרין (שם בהמשך): אמר לו הקב"ה למשה הקדם לו שלום, שנאמר לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. וראויה כפרה זו [פירש"י: שנשה פנחס] שתהא מכפרת והולכת לעולם [דכתיב ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר].

² על הגמרא. והובא לשונו לעיל בסמוך. וברש"י שבעין יעקב נוסף בסופו בזה"ל: דכפרה זו לעולם עומדת לזכרון טוב לישראל.

³ במהרש"א סנהדרין שם: עיין פירש רש"י. ועוד נראה לי, מדלא כתיב ויכפר על בני ישראל וגו', בלשון עבר, וכתיב ויכפר [דמורה גם] בלשון עתיד, דרשו כן. ואפשר שגם רש"י נתכוון לזה, וק"ל.

ה קדשו פנחס תשכ"ז (חלק ג) לשון 1) (וצריך ביאור) וואָס דערציילט ער מיר עפעס בדין הוא שיטול שכרו, אודאי בדין (הוא שיטול).

קושיא ז-ח

בירושלמי: בקשו לנדותו, לולא שקפצה רוח הקודש ואמרה והיתה לו ולזרעו אחריו ברית קהנת עולם. וצ"ב מה היה סברתם שבקשו לנדותו. ומהו שקפצה רוח הקודש ועי"ז נמנעו ס'שטייט אין ירושלמי¹ - דער ישמח משה (בפרשתן) רעדט אסאך פון דעם ירושלמי - בקשו חתמים לנדותו, לולי שקפצה רוח הקודש ואמרה והיתה לו ולזרעו אחריו ברית קהנת עולם.

2) (ויש להבין) פארוואס עפעס האבן זיי געוואלט לנדותו.

ח) און וואָס איז דער קפצה רוח הקודש.

יא

קושיא ט

בגמרא: אמר לו הקב"ה למשה הקדם לו שלום. ויש להבין ענין הקדמה זו מהו די גמרא זאגט², הנני נתן לו בריתי שלום, [אמר לו הקב"ה למשה] הקדם לו שלום.

ט) (וצריך ביאור) וואָס איז דער הקדם. (והעיקר לומר כי) דער בורא כל עולמים גיט [אים א ברית שלום, אבער] וואָס עפעס 'פריער', וואָס עפעס זיך 'מקדים' זיין.

איך האָב שוין נעכטן נאכט געזאגט דערויף פֿשט³, איך וועל נישט איבער'חזר'ן.

יב

קושיא י

ברש"י: בשם ש"יחם את הצדיק לשבח, כך 'יחם' את הרשע לגנאי.

וצ"ב להבין לשון 'יחוס' אצל הגנאי

[וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכֶּה אֲשֶׁר הָכָה אֶת הַמִּדְּיָנִית, זְמַרְיָ בֶן סְלֹוָא נָשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי. וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֶּכֶה הַמִּדְּיָנִית כְּזָבִי בֵּת צוּר, רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית אָב בְּמִדְּיָן הוּא].

רש"י זאָגט [אויפן פסוק] וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכֶּה, כֵּשֶׁם שְׂיָחַס אֶת הַצַּדִּיק לְשִׁבְחָה, כֵּן 'יָחַס' אֶת הָרָשָׁע לְגִנְאִי.

י) פרעגט מען די קשײא וואָס איז דער [לשון] 'יחוס' [דמורה על בחינת שבח ומעלה].

מילא [וואָס ער זאָגט] יָחַס אֶת 'הַצַּדִּיק', איז [טאקע] אַ יָחֹס [לשבח]. אָבער [יָחַס אֶת הָרָשָׁע] לְגִנְאִי איז דאָךְ נישט קיין יָחֹס, [והיה לו לומר בלשון אחר, וכגון] ער איז 'מזכיר' לְגִנְאִי, וואָס איז דער [לשון] יָחַס, [דמשמע] ער האָט אים געמאַכט פֿאַר אַ מְיוֹחָס.

יג

קושיא יא

להבין כפל ואריכות הלשונות בפסוק וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכֶה וגו'

יא) דאָס גאַנצע אַריכות [הלשון שבפסוק] וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכֶה אֲשֶׁר הָכָה, [צריך גם כן ביאור].

¹ בבמדבר רבה (כא, א). ולשונם כנזכר בלשון רבינו.

² בירושלמי סנהדרין (פ"ט ה"ז. דף מח:). ולשונם כנזכר בלשון רבינו.

³ בסעודת ליל שב"ק. ונדפס בדברי יואל מהדר"ת (עמוד ק"ג קושיא ו, ועמוד קטז ד"ה וזהו).

יד

קושיא יב

קושיית האור החיים הק', דשמות המזכים היה לו להזכירם בסוף פרשת בלק בשעת המעשה, ולמה הזכירם רק כאן בפרשת פנחס, ובפרט שעבור זה הוצרך להאריך כאן יותר בהלשון

(יב) דערנאך, דער אור החיים הקדוש¹ פרעגט דאך א האַרבע קשיא.

ממה נפשך, אז ער האט געוואלט זאגן דעם נאָמען [פון זמרי וכזבי], האָט מען דאָך געמעגט זאָגן אים תיכף [בשעת המעשה שבסוף פרשת בלק, במקום שאמר הכתוב] וְהָנָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא. [ולבסוף שם בפרשת בלק] אִיז ער מְכַסֶּה [ואומר רק 'איש מבני ישראל'], ער וויל נישט זאָגן 'ווער' דאָס איז, און היצט דערמאָנט ער זיך הערשט שפעטער, [לומר] 'וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל' הַמָּכָה וגו' [זמרי בן סלוא וגו'].

[וביותר יוקשה שהרי] ווען ער זאָגט דאָס דעמאָלטס [בסוף פרשת בלק] אִיז דאָך אַסאָך [מער] בקיצור, 'ברענגט ער זיך איין'² א גאַנצן פֿסוק, [ווען ער זאגט עס מיט] איין וואָרט והנה 'זמרי בן סלוא' בא, אז ער וויל אויסזאָגן [מי היה. אבער] אַצינדערט [בפרשה זו כשצריך לשוב אל ענין הראשון] דאָרף ער זאָגן א גאַנצן פסוק, דעם וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה אֲשֶׁר הָכָה [את המדינית, זמרי בן סלוא וגו'].

טו

[ועל כל פנים] אויף אַלענפאָלס, 'קודם' [קשה] דאָס אריכות הלשון [וכל כך] (קושיא יא). און 'דערנאָך' [קשה] (קושיא יב) פאַרוואָס האָט ער דאָס אַראָפּגעשטעלט דאָ [בפרשת פינחס, ווען מ'האלט] 'נאָך אַלעמען' שוין, [ווי] ער [פינחס] האָט שוין באַקומען דעם שָׁכָר, וְיִכְפָּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, [און דערנאָך] שטעלט ער הערשט אַראָפּ וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה אֲשֶׁר הָכָה. דאָס קער דאָך [בסוף פרשת בלק] צום ענין וואָס ער האָט געטון, וואָס זמרי האָט געטון, און וואָס פינחס האָט געטון, דאָרטן קער דאָך דאָס צום ענין. [אבער] דאָ שמועסט ער דאָך שוין פונעם שָׁכָר וואָס מ'האָט געגעבן פֿינְחָס' דערפאַר, און נאָך דעם שָׁכָר וואָס ער דערציילט מיר וואָס מ'האָט 'אים' געגעבן [לפינחס], דערנאָך הערשט דערמאָנט ער זיך ער זאל זאָגן דעם נאָמען [פון זמרי], וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמָּכָה.

טז

הקדמה לקושיא יג-יד

בגמרא: זמרי הביאה אצל משה, נתעלמה ממנו הלכה, ונעו כולם בבכיה, רכתיב וְהָנָה בָּכִים פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד. וְיָרָא פִּנְחָס, רָאָה מַעֲשֵׂה וְזָכַר הַלֵּכָה, ואמר למשה לא כך לימדתי בדרתך מהר סיני הבעול ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו קְרִינָא דְאִינְרָתָא אִיהוּ לִיתִּי פְּרִינְקָא

דאָס גאַנצע ענין [של מעשה זמרי, דאָרף מען פאַרשטיין].

איך האָב געשמועסט נעכטן נאָכט אויך³, פון די גמרא אין סנהדרין דף פ"ב⁴,

¹ באור החיים הק' (כה, יד): וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל. קשה, ממה נפשך, אם חפץ ה' לגלות המוכים, היה לו להזכירם בשעת מעשה, כשאמר (כה, ו) וְהָנָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שם היה מקום להזכירם ולומר והנה איש וגו' זמרי בן סלוא וגו', וכשהזכיר גם כן המדינית היה לו להזכיר שמה. ואם תורה פסטה עליהם, כדרך שכסתה על המקושש בשבת (שלא טו, לב), למה נמלך להזכיר שמם, והוצרך גם כן להוסיף עוד תיבות יתירות בתורה, שאם היה מזכיר שמם למעלה לא היה צריך לומר פעם ב' וְשֵׁם אִישׁ וגו', וְשֵׁם הָאִשָּׁה וגו'. [ועי"ש תירוצו בכמה דרכים, וחלק מהם הובא להלן בהערה מה].

² פירוש: שְׁפָאָרְט ער זיך איין.

³ ונדפס בדברי יואל מהדו"ת (עמוד קיג-קיד, בקושיא יג-יד).

⁴ בגמרא סנהדרין (פב): וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל שְׁפָטִי יִשְׂרָאֵל וגו' (בלק כה, ה). הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן

וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא (בלק כה, ו), תִּפְסָה בְּבִלְוִיָּתָהּ, און ער האָט זי געפֿירט צו משה רבינו'ן [ושאל] אסורה זו, או מותרת. ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך. נִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ הַלֵּכָה, משה רבינו'ן איז נִתְעַלֵּם געווען די הלכה [דקנאין פוגעין בו]. גַּעַז פּוֹלֵם בְּבִכְיָה, האָבן זיי אַלע געוויינט, שנאמר (שם) וְהָמָּה בָּכִים פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד.

האָט פֿינחס געזאָגט [לא כן] לְמִדְתָּנִי רבינו, הבוּעל ארמית קנאין פוגעין בו. האָט ער געזאָגט [משה לפינחס] קְרִיינאַ דַּאיגְרַתָּא אִיהוּ לִיהוֹי פְּרִוּנָקָא.

יז קושיא יג

בישמח משה מתמה האך שייך אצל משה רבינו שהוא עצם התורה, שנתעלמה ממנו הלכה

יג) קודם איז דאָך שווער - האָבן אַיך שוין נעכטן געפרעגט¹², דער ישמח משה פרעגט עס אויכעט¹³, אַז ס'איז שווער, - וואו איז פֿאַרהאַנדן ביי משה רבינו [אַז ס'זאָל זיין] נִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ הַלֵּכָה, [וכי] ער האָט עפּעס פֿאַרגעסן? [והלא] ס'שטייט דאָך¹⁴ אפילו [ביי אַלע] אידן, אַז מ'העט גיווען געהערט [תורה] פון בורא כל עולמים, העט מען גיווען נישט פֿאַרגעסן קיינמאַל. נאָר ווייל מ'האָט געהערט מפי בשר ודם [לכן אדם לומד תורה ומשכחה].

[ונמצא כי] אַז מ'הערט פון בורא כל עולמים, איז נישט פֿאַרהאַנדן קיין פֿאַרגעסן. [און] משה רבינו האָט דאָך אַלעס געהערט פון בורא כל עולמים, [ואם כן] וויאָזוי האָט ער עפּעס פֿאַרגעסן.

סלוא, אמרו לו הן דנין דיני נפשות ואתה יושב ושותק. מה עשה, עמד וקיבץ עשרים וארבעה אלף מישראל, והלך אצל כוזבי וכו' אמרה לו בת מלך אני, וכן צוה לי אבי לא תשמעי אלא לגדול שבחם, אמר לה אף הוא נשיא שבת הוא [זמרי הוא שלומיאל, נשיא שבת שמעון, כדלקמן (ע"כ)], ולא עוד אלא שהוא גדול ממנו (ממשה), שהוא [זמרי] שני לבטן והוא שלישי לבטן [שמעון שני לבטן, לוי שלישי לבטן]. תפשה בבילורית והביאה אצל משה, אמר לו בן עמרם זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך [פירשי': משה קודם מתן תורה נשא, וכשתנה תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל מצות והיא עמהם, וגרים רבים של ערב רב]. נִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ הַלֵּכָה [שנאמר לו בסיני, הבוּעל נכרית וכו'], גַּעַז כולם בבכיה. והיינו דכתיב וְהָמָּה בָּכִים פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד, וכתיב וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר. מה רָאָה, אמר רב, רָאָה מעשה ונוכר הלכה. אמר לו, אַחִי אָבִי אָבִי [היינו משה, שהיה אחי אבי אהרן], לא כך לימדתי בדרתך מהר סיני הבוּעל ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו קְרִיינאַ דַּאיגְרַתָּא אִיהוּ לִיהוֹי פְּרִוּנָקָא [שליח]. ושמואל אמר, רָאָה שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה' [כלומר נזכר פסוק אין חֲכָמָה ואין תְּבוּנָה ואין עֵצָה לנגד ה' (משלי כא, ל)], כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב [לפיכך הורה פנחס הלכה בפני רבו, ולא המתין ליטול רשות ממשה, שלא יראו הרואים וילמדו להתיר את הנכרית]. רבי יצחק אמר רבי אליעזר, רָאָה שבא מלאך והשחית בעם, וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶס בְּיָדוֹ וכו'.

¹² בישמח משה סוף פרשת בלק (ד"ה בסנהדרין) הביא דברי הגמרא, ועל זה כתב: והנה קשה טובא. א) איך יתכן שנשכח ממשה, הלא איתא במדרש רבה שיר השירים (מובא להלן) אלולי שאמרו ישראל למשה דבר אֶתָּה עֲמֵנוּ וגו', הֵינּוּ לומדים ולא הֵינּוּ שוכחין וכו'. ואם כן כיון שמשח בעצמו שמע מפי השי"ת, איך יתכן בו שכחה. ב) יש לדקדק דהיה ראוי לומר שנשכח מהם הלכה, ומה הוא הלשון נתעלם. ג) כיון שהזכיר פנחס את משה ההלכה, למה לא נזכר משה לקנא קנאת ה' צ-באות, ולמה כיבד לפנחס במצוה זו. ד) מה הוא המשל קריינא דאיגרתא.

¹³ בשיר השירים רבה (א, פסוק ב:) ר' יהודה אומר, בשעה ששמעו ישראל אֶנְכִי ה' אֶלְקִיךָ, נתקע תלמוד תורה בלבם, והיו למדים ולא היו משכחין. באו אצל משה ואמרו, משה רבינו, תעשה אֶת פְּרוּבִיּוֹן שליח בינותינו, שנאמר דְּבַר אֶתָּה עֲמֵנוּ וְנִשְׁמָעָה (יתר כ, ט), וְעָתָה לָמָּה נָמֹות [ואתחנו ה, כב], ומה הניחיה יש באבידה שלנו. חזרו להיות למדים ושוכחים, אמרו מה משה בשר ודם עובר, אף תלמודו עובר. מיד חזרו באו להם אל משה, אמרו לו משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שניה, לוואי יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ (שיר השירים שם), לוואי יתקע תלמוד תורה בלבנו כמות שהיה. אמר להם אין זו עכשיו, אבל לעתיד לבא הוא, שנאמר (ירמ' לא, לב) וְנָתַתִּי אֶת תּוֹרָתִי בְּקֶרֶם וְעַל לִפְסָם אֶתְּקַבְּנָה.

יה

קושיא יד

למה לאחר שהוכירו פנחס, אמר לו איהו ליהו פרונקא, ולא עשה זאת משה רבינו בעצמו

יד) דערנאך, אז ער האָט אים שוין דערמאָנט [פינחס למשה], נו האָט ער זיך געדאַרפט צוכאַפּן און טון [אליין, ולבסוף] הערשט דעמאָלטס [איין] נתרשלו ייִדוֹט, האָט ער ווייטער נישט [געטון].

קלח

ישוב הקושיות בתחילת הפרשה

לאָמיר זען.

דער מדרש זאָגט דאָ אַ טעם פאַרוואָס ס'איז געווען נתעלמה ממנו הלכה, פאַרוואָס איז דאָס אַזוינס געווען, פאַרוואָס איז געווען רפו ידיו, כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו. מ'האָט געדאַרפט האָבן פֿינחס'ן [דערצו, ווייל] 'דאָס' איז עס, 'ער' האָט געמוזט זיין [מי שיעשה זאת].

קלט

מבואר בתרגום יונתן, שבמעשה זו הוכמח לפינחס להיות המבשר על הגאולה העתידה

[והענין בזה לפי שהיה בזה הכנה להגאולה העתידה, וזיך דער תרגום יונתן זאָגט [בהפסוק] לכן אָמר וגו' והייתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם, ויחי לחיי עולם למבשרא גאולתא, [ווייל] 'ער' וועט זיין דער מבשר אויף די גאולה, [כי פינחס זה אליהו].

קמ

ואיתא בכרתי ופלתי, דמזה שאליהו יקדים לבא קודם הגאולה, הוא רק

באם הגאולה יהיה בעתה. אבל באם יהיה בבחינת אחישנה, לא יצטרך לזה

[והנה] דער פלתי זאָגט דאָך אין [יורה דעה] סוף סימן ק"י, אז דעס וואָס מ'ברוין האָבן אַליהו'ן פריער, דאָס איז נאָר ווען ס'איז לאַ זכו און ס'איז [די גאולה] בעתה [ישע'י]

טו וכלשון המבואר במדבר רבה (כ, כד): תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה, אמר לו בן עמרם זו מותרת או אסורה, אמר לו אסורה היא לך. אמר לו זמרי, ואותה שלקחת מדינית היא, מיד נתרשלו ידיו של משה ונתעלמה ממנו הלכה, וגעו כולם בבכיה, דכתיב והמה בוכים, למה בוכים, שנתרפו ידיהם אותה שעה. מְשָׁל למה הדבר דומה, לבת מלך שנחקטה ליהנות מחופה לישב באפריון ונמצאת מקלקלת עם אחר, שנתרפו ידי אביה וקרוביה, כך ישראל בסוף מ' שנה חנו על הירדן לעבור לארץ ישראל וכו', ושם נפרצו כונות ורפו ידי משה, וידי צדיקים עמו.

י" במדבר רבה (שס). וכבר הביאו רבינו לעיל בקושיא יט (הנדרס בחלק ב' של הקונטרס).

י" בכרתי ופלתי (להגריי אייבשיץ, על שו"ע יו"ד) בסוף קונטרס בית הספק שבסוף סימן ק"י, וז"ל: וכדי לסיים בדבר טוב וכו', בשמעתין הג"ל (עירובין מג): דפירשו התוספות מתחלה דיום שבין דוד בא היינו 'שבא בהחלט', והקשו מאי שנא דלא חיישינן בכהן, ורבינו תם פירוש 'ראוי לבוא'. ובהכי נחא מה שמקשין הא משיחין בן יוסף צריך לבא קודם שיבא משיחין בן דוד, ולפירוש ר"ת נחא. והדבר צריך תלמוד וכו'. ונראה הא דכתב הרמב"ם סוף הלכות מלכים דאין הדבר מוחלט שיבא אליהו קודם משיח, אף בדגמרא אמרו כן, והא קרא [כתיב] הנני שולח (מלאכי ג, כג) וכו'. אבל ידוע מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צח). בעתה אחישנה (ישע'י ס, כב), לא זכו בעתה, וכו' אחישנה. וס"ל להרמב"ם, ודאי סדר ותנאי ביאת משיח הוא שאליהו בא לבשר ביאתו, רק הני מילי אם נעשה בעתה, אבל אם זכו שימיה ויחיש גאולה, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות לשנות הסדר ואהבה של הקב"ה, כי זכו ישראל משנה השורה. והן הן דברי הרמב"ם, כי ודאי ראוי שאליהו יבא קודם לכפר, אבל אין מוחלט, כי אולי ירחם ה' להערות על ישראל רוח קדשו לעבדו בכל לבב, ואז יחיש הפדות והגאולה למהר ביאת בן דוד מבלי בשורת אליהו ז"ל. והנה זה תליא בשני פירושים הג"ל, אם הפירוש [האומר הריני גיור] ביום שבין דוד בא, שחיישינן 'שבא היום', ולכן אסור ביין, על זה שפיר יש להשיב הא לא בא אליהו מתאמול, ואי לחוש שישאל יזכו בתשובה עד שימיהר ביאתו, דבר זה לא שכיח ולא מצוי בעונה, כדאמרינן [סנהדרין כב] קלקלתו תקנתו,

ס. כב. ובגמרא סנהדרין צח.). אָבער ווען ס'איז אַחישנָה (שם) [דהוא כשהם זְכוּ], קען עס קומען פלוצים, ברויך מען גאָרנישט.

קמא

והענין מובן בפשטות, דהרי ביאתו של אליהו הוא בעיקר כדי להחזיר את ישראל בתשובה, והוּו רק באם לא זָכוּ, שאז הגאולה הוא בְּעָתָהּ

דאָס פֿשטות איז דאָך אויכעט [מובן אַזוי].

וואָרן דער רמב"ם זאָגט דאָך'ט אז תכלית ביאתו [של אליהו] וועט זיין [בכדי] ער זאָל מַחְזִיר בְּתִשּׁוּבָה זיין [אידן]. און אז ס'איז זְכוּ, איז דאָך נישטאָ קיין חטאים אַזוי צווישן אידן, פעלט נישט אויס [שיבוא אליהו להחזירם בתשובה].
על כל פנים אַזוי זאָגט דער פליתי.

קמב

ומבואר בוהר וכן איתא בשם הרמב"ם, דמרוכ פחד כשנתקבצו על פנחס להרגו, יצתה נשמתו, ונכנס בו נשמת נדב ואביהו. ובוה מפרש הוורר את הפסוק פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן חֹבֵהוּ, כי פִּנְחָס בעצמו נעשה גם בנו של אהרן, שהם נדב ואביהו דעס וואָס מ'האָט געדארפט האָבן אַליהוּן, מ'האָט געדארפט האָבן ס'זאָל זיין [פינחס זה] אַליהוּ, ס'שטייט דאָך אין רמב"ם, - [ווי] דער מתנות כהונה¹ ברענגט עס פונעם רמב"ם אויכעט, - אז ס'איז פֿרַחָה נִשְׁמָתוּ [של פינחס] געוועזן דעמאָלטס ביי דער זאך [של הריגת זמרי], ווען מ'האָט אים געוואָלט הַרְג'ענען .. [ופרחה נשמתו] פֿאַר אַיִמָה און פֿאַר פֿחד. און נשמת נדב ואביהו, - ער [פנחס] איז נאָך געווען חם, - זענען זיי אַריינגעגאַנגען אין אים, האָט ער באַקומען [נשמת נדב ואביהו, ועל ידי זה נשאר בחיים].

קמב

אין זוהר הקדוש² שטייט דאָך אַרויס [אַזוי, בביאור הכתוב] פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר, [אַז] ער

ובשביל ספק דלא שכיח כלל לא אסרו ביין וכו'. אבל אי אמרינן הפירוש יום שראוי לבוא, אם כן גם יום זה ראוי לבא, יהיה באופן רחוק. ואי דלא אתי אליהו מאתמול מכל מקום 'ראוי' הוא, אם היום בקול ה' ישמעו ובא בן דוד בלי אליהו, ו'ראוי' עכ"פ מיקרי. • והנה יש לכאורה ראייה לפירוש ר"ת וכו' [עיי"ש ראייתו]. ובוה דברי הרמב"ם ברורים וכו' [עיי"ש]. • ובוה יובנו דברי התוס' הנ"ל, דלפי' ראשון שכן דוד בא בהחלט, וקשה הא מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף לא בא, כי כן הסדר להיות מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף מבשר קודם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, וליכא למימר דאולי יזכו ישראל ויהיה אחישנה ויבוא מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד תיכף, ולדבר דלא שכיח לא גזרינן לאסור בגזירות משום ספק רחוק וכו'. אבל לפירוש ר"ת דפירוש 'ראוי לבוא', לא קשה ממשח בֶּן יוֹסֵף, דאולי אחישנה כנ"ל, ואי דלא שכיח מה בכך, עכ"פ ראוי לבא, יהיה באיזה אופן שיהיה, שכיח בא לא שכיח וכו'. [ועיין עוד בשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סימן ריג) מה שכתב כעין זה. ועיין ביוזאל משה (א, נד-נ) מה שהאריך בענין דברי הפלתי].

¹ ברמב"ם (מלכים יב, ב): • אמרו חכמים (ברכות לד): יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא ליישר ישראל ולהכיין לבם, שנאמר הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֶלְיָהוּ וגו', ואינו בא וכו' אלא לשום שלום בעולם, שנאמר וְהָשִׁיב לָב אָבוֹת עַל בָּנֵים. ועיין עוד ברמב"ם (תשובה ז, ה): • כל הנביאים כולן ציוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר (נצבים ל, א-א) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ לָלֶכֶת בְּבִמְדָּרֵים וגו' וְשָׁבַת עַד ה' אֶלְעָזָר וגו', וְשָׁבַת ה' אֶלְעָזָר וגו'.

² דאיתא בבמדבר רבה (כא, א): • לָכֵן אָמַר הֲנִי נִתֵּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלֹום, שעדיין הוא קיים, וכן הוא אומר (מלאכי ב, ה) בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְׁלֹום.

ועל זה מפרש שם במתנות כהונה וז"ל: שעדיין הוא קיים. לפיכך הווי"ו קטיע [של חיבת בְּרִיתִי שְׁלֹום], כדאיתא בגמרא (קידושין ט:), קרי ביה שְׁלֹום. • או יש לומר מדכתוב הכא שְׁלֹום, והתם כתיב הַחַיִּים וְהַשְׁלֹום. ובמאמר התחייה להרמב"ם מצאתי וזה לשונו, ואמרו במדרש, כי כשבאו עליו להרגו פרחתה נשמתו מפחדם, ונשאר כמת והניחוחה, ונפשות נדב ואביהו שהיו עדיין משוטטות שם, הרגישו בדבר, והחזירו לו נפשו בעודו חם, וְחָיָה. ואחר שיצתה נשמתו, הרי קיבל דינו מגזירת אדם [הראשון], ועל כן היה ראוי שלא ימות עוד, עכ"ל.

³ בוהר הקדוש בפירוש (דף ריז): • וְזֶה עֲלֵהָ הָקָא, וְהָכִי הוּא, דבשעתא דאֶתְקַלַּק [נדב ואביהו] מִן עֲלָמָא, לֹא

איז געווען אַבער בן אהרן הפהן אויכעט, ווייל 'ער' איז געווען נדב ואביהוא, ווייל ס'איז געווען פרוחה נשמתו און [נשמת] נדב ואביהוא איז אַריינגעגאַנגען [בפינחס]. ער איז געבליבן נדב ואביהוא.

קמך

ובזה יוכן היטב דברי המדרש שאמרו דלכן נתרשלו ידיו של משה, כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו. והיינו שעל ידי מעשה זו זוכה פינחס לענין בשורת הגאולה והחזרת ישראל בתשובה לעתיד לבא, שזה היה ראוי לפינחס לפי שורש נשמתו

יהיה איך שיהיה, [בזה יוכן מה שאמרו] כדי שיטול את הראוי לו, דאָס איז דער פֿשט [באומרס] 'הראוי לו', [דהכוונה על זה, ווייל] מ'האָט אים 'געדאַרפט האָבן' פאַר אַ מַבְשֵׁר אויף די גאַוּלָה. [ובזכות זכות מצוה זו שקינא קנאת ה' בהריגת זמרי, הוא שזכה ונעשה ראוי לזה].

קמח

ישוב קושיא יג"ד (באופן ראשון)

כדי שיוכה פינחס לזכר גדול כזה לעתיד, הוצרך לזה שיעשה מצוה זו לקנא קנאת ה', ולכן כדי שיטול פינחס את הראוי לו נתעלמה הלכה ממש (וכדלעיל)

ממילא האָט מען אים געברויכט האָבן [אויף] לעתיד. נו וויאָזוי קאָן מען זוכה זיין צו אַזאַ גרויסע זאַך, האָט ער געדאַרפט האָבן 'די מַצְוָה' [לקנא קנאת ה'. ולכן] האָט דאָס נישט געקענט טון [אן אנדערער], האָט מען מן הַשָּׁמַיִם דאָס [געפירט אזוי, דבאותה שעה נתעלמה הלכה זו ממש].

קמט

והיה זה בבחינת נזירא עֲלִילָה, וכעין המבואר במדרש תנחומא לענין מכירת יוסף וחטא אדם הראשון, ומובא זה גם ברמב"ם. והיינו דאין הכוונה שעבור החטא בא העונש, אלא דבמקום שצריך להיות איזה דבר הנראה כעונש, ואין המדה להביא עונש בלא פגם, מומינים מן השמים איזה פגם, כדי שיוכל לחול אותו ענין הצריך להיות

אַזוי ווי ס'איז געווען [כמה פעמים בחינת] נזירא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אָדָם (תהלים סו, ה), ס'שטייט מ'האָט [זיין] גאָר געברענגט צו חַטָּאִים, ווי דער מדרש תנחומא זאָגט²² (על הפסוק) וַיֹּסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִם (וישב לט, א), אַז די גאַנצע מְכִירַת יוֹסֵף [איז געווען] ווייל ס'האָט אַזוי געברויכט צו זיין [שירדו למצרים, נאָר] ס'איז געווען אַן עֲלִילָה [מן השמים להזמין להם איזה חטא], ווייל ס'האָט געברויכט צו זיין [בכל אופן, שירדו בני יעקב למצרים].

[און] אַזוי ווי די גאַנצע [ענין פון] מיתה, זאָגט דאָך דער מדרש [תנחומא] דאָרטן [אַז דאָס] האָט געברויכט צו זיין, און מ'האָט [עס נאָר] אָנגעהאַנגען אין חטא אדם הראשון, מ'האָט אים צוגעפירט אַן עוֹן.

הוּוּ מִתְטַמֵּן תְּחוֹת גִּדְפֵי טַגְרָא קְדִישָׁא, מאי טַעְמָא, בגין דְּכְתִיב (במדבר ג, ד) וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם, דְּאֶזְעִירוּ דִּיקְנָא דְּמִלְכָּא, דְּהָא אִינוּן לֹא אֶתְחַזֵּן לְשִׁמְשָׁא בְּכַהֲנִיָּה רַבָּה. בְּשַׁעֲתָא דְּקִנְיָ פִּנְחָס עַל בְּרִית קְדִישָׁא, וְעָל כְּמָה אוֹכְלוּסִין, וְסָלִיק לֹון לְגִינִיפִין עַל רוּמָא, לְעִינֵיהוֹן דְּכָל יִשְׂרָאֵל, כִּד חָמָא [פינחס] שְׂבִטָא דְּשִׁמְעוֹן בְּכַמָּה אַכְלוּסִין דְּאֶתוּ לְגַבְיָה, פִּרְחָא נִשְׁמַתִּיה מְנִיָּה, וְתַרְגֵּין נִשְׁמַתִּין דְּהוּוּ עֲרִשְׁתִּיאִין בְּלֹא דִּוְכָתָא, אֶתְקִרְבוּ בַּהּ וְאֶתְפַּלְלִי בְּפִדְא, וְאֶתְהַדְרַת נִשְׁמַתִּיה בְּלִילָא רוּחָא דְּאֶתְפַּלְלִי בְּתַרְגֵּין רוּחִין, וְאֶתְמַקְּפוּ בֵּיהּ, כְּדִין רוּחַ דְּוִדְכִּתִּיהוּ לְמִיָּהוּ כְּהִנָּא (רבא) מַה דְּלֹא (אתחזי) מן קְדָמַת דְּנָא. וְעַל דָּא כְּתִיב (איוב ד, ז) וְכִרְ נָא מִי הוּא נָקִי אֲבָד, דְּלֹא אֶתְאֲבִיד בְּהִיאִי שַׁעֲתָא, וְלֹא אֲבִיד רוּחִיָּה כִּד פִּרְחָה מְנִיָּה. וְאִפֹּה יִשְׂרָיִם נִכְדְּרוּ (שם), אֲלֵין בְּנֵי אֶהֱרֹן, דְּאֶתְהַדְּרוּ לְעִלְמָא, מַה דְּאֲבָד בְּחִיָּהוֹן. וְעַל דָּא כְּתִיב בֵּיהּ בְּפִנְחָס בֶּן בִּזְרִי זַמִּי, פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן.

²² בתנחומא וישב (סמ"ד: ו) וַיֹּסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִם (וישב לט, א). זה שאמר הכתוב (תהלים סו, ה) לָכוּ חֲזוּ מַפְעֻלוֹת אֱלֹקִים נִזְרָא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אָדָם וכו'. בא וראה כשברא הקב"ה את העולם, מיום הראשון ברא מִלְאָךְ הַמֶּנֶת וכו', ועלילה נתלה בו שהוא הביא את המיתה לעולם וכו'. וכן הוא אומר ביוסף וכו' בשביל כתונת פסים גרם לכל השבטים לירד למצרים. וא"ר יודן, היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידע תדע (לך טו, ג), והביא עלילה לכל דברים אלו וכו' וירדו למצרים ופרעו את השטר, לכך נאמר וַיֹּסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִם, הָיוּ נִזְרָא עֲלִילָה גו'.

און דער רמב"ם^{כב} ברענגט דאך [אויך אזוי, ער] איז עס אויכעט מסביר^{כד}.

קנ

ועל אופן זה ביאר האור החיים הק' ענין עשרה הרוגי מלכות, דמבאר בדברי חז"ל דלפי שנהגה ר' עקיבא קצת בעת שדרש לפני ששים רבוא, לכן נהרג בין עשרה הרוגי מלכות. ובודאי שאין מגיע עונש גדול כהרעה על ענין כזה, רק שהיה זה סיבה לתלות בו אותו ענין שהיה צריך להיות בלאו הכי, מפאת מעמים נסתרים וגבוהים, להיות למגן ולצנה לדורות ישראל.

דער אור החיים הקדוש שמועסט דערפון אויף א פלאץ^{כז} באריכות, [ומבאר וואס] ס'שטייט^{כח} [בין] רבי עקיבא ווען מ'האט אים גע'הרג'עט, האט ער מתאונן געווען [ועל שנהרג] כמחללי שבתות, האט מען אים געזאגט [אז דאס איז] ווייל ער האט אמאל גע'דרש'נט צווישן ששים רבוא אידן, און ער האט הנאה געהאט.

זאגט ער [באור החיים הק', להקשות] נו און פאר איין ווארט הנאה פאר ששים רבוא אידן, פאר אזא חטא קומט מיתה?

זאגט ער, ווייל [לעולם] דאס איז נישט געווען וועגן דעם, [אלא בשביל טעמים נעלמים הידועים לידוע תעלומות, בענין עשרה הרוגי מלכות]. נאר ס'איז 'דאך' נישט די מדה [לעשות ככה בלא איזה חטא, און] די עשרה הרוגי מלכות האבן געברויכט צו זיין, אויף דעם איז דא א פונה מיוחדת שטייט דאך, ס'האט געברויכט צו זיין. נאר ס'איז דאך אבער נישט די מדה פון הקדוש ברוך הוא [אז] מ'זאל אפטון אזא מין זאך [מבלי איזה חטא, ולכן] מוז זיין א שטיקל פגם, אז מ'זאל [עס קענען] אנהענגען.

אבער נישט [אז] דער חטא האט דאס גורם געווען, נאר ס'מוז זיין עפעס. איבער דעם [שטייט] נורא עלילה על בני אדם, אזוי ווי מ'שטייט מיט דעם.

קנא

ועל דרך זה היה כאן מה שנתעלמה הלכה ממש, ומה שמשוה לא הרג את זמרי בעצמו. כי היה סיבה מן השמים, כדי שיטול פינחס את הראוי לו, [וכדי שבסיבה זו יתעלם מקום קבורת משה וברחלן]

יהיה איך שיהיה, על כל פנים דאס האט אזוי געברויכט צו זיין, נתעלמה ממנו הלכה, כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו.

[ולכן מן השמים נתעלמה אז הלכה זו ממש, והוא בבחינת נורא עלילה. וגם לאחר שהזכירו פינחס, הבין משה כי זה היה מן השמים, כדי שיבא פינחס ויטול את הראוי לו, ולכן אמר לו דאיהו ליהיו פרונוקא].

^{כב} בפירוש המשניות (ברכות ט, ה), עיין שם.

^{כד} וז"ל רבינו ביואל משה (ב, יט): יכול להיות בצדיק גמור שבא חטא על ידו, אף שאינו ראוי לכך, אלא שהיא עלילה מהקב"ה, בשביל שאותו העונש הבא על חטא זה, הוכרח להיות גם בלאו הכי, מטעמים שראתה חכמתו יתברך שמו, אבל אין המדה לעשות ככה בלא עון, לכן מעליל הקב"ה להביא אותו החטא על ידו, כדי שיצא לפועל אותו העונש שבלאו הכי מוכרח שיהיה כן וכו'. וכבר הביא זה גם הרמב"ם וז"ל בפירוש המשניות סוף ברכות. וככה היו כל החטאים שנאמרו באבותינו הקדושים ובבניאיים, שה' אנה לידם בשביל איזה טעם שהיה צורך בדבר, וכבר כתבו כן הראשונים וז"ל [ועיין עוד שם באורך].

^{כז} באור החיים הק' ריש פרשת אחרי (טו, א) כתב בתוך הדברים וז"ל: כבר הודעתין שהגם שיחפרין ה' המותה לחסידיו לסיבה נעלמת לידוע תעלומות, נפלאים ורמות, צריך שיהיה לצדיק כל שהו מהדברים אשר לא טוב עשות, כדי שדרך שם ישלוט בהם הדין, וכבר הארכתי בענף זה. צא ולמד ממה שמצא רבי עקיבא טעם להריגתו, לצד ששמח לבו בדרשתו תוך ס' ריבוא כאמור בדבריהם. וקשה הלזה יתחייב אנוש מיתה משונה, אם כן פקע כלילא דוורדי מכל עושי טוב ולומדיה. אלא דזה הוא 'דרך' שממנו ישלוט בו הדין, ולעולם סיבת מיתתו יקר בעיני ה' המותה לעשרה הרוגי מלכות, למגן וצירה לדורות בני ישראל.

^{כח} כן איתא במכילתא (משפטים פ"ח, ד"ה אם ענה תענה), ובאבות דרבי נתן (פרק לח משנה ג), על ר' שמעון בן גמליאל. אבל באור החיים הק' הביא כן על רבי עקיבא, וכנראה היה לו גירסא כזה. ועיין עוד ענין זה בשנינויים בתנא דבי אליהו (פרק ל), ובמסכת שמחות (פרק ח).

קע

הקדמה לישוב קושיא ג-ד

וְהִיתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו וְכוּ' תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְקֵיוֹ, קען זיין דאָס איז דער פֿשט.
[ווייל] לעולם איז דאָך אַזוי.

קעא

הקדמה לישוב קושיא ו (בב' אופנים)

קודם [לבאר] דער [מדרש שאמר הקב"ה] בדין הוא שיטול שכרו.
האָב איך געקלערט אויף צוויי בחינות:

קעב

הקדמה לישוב קושיא ו (באופן א), [ולישוב קושיא ט]

בפרשת דרכים כתב לבאר המדרש רות, 'שְׁלֹם ה' פֿעֲלָךְ, אמר רבי חסא אֲשֶׁר בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו.
דקשה מה הוסיף רבי חסא על לשון הפסוק

קודם על פי פשוט.

[דהנה] ס'שטייט אין פרשת דרכים בסוף ספרו¹, פירט ער דאָרט אַן אריכות אויף
דעם מדרש (רות רבה ה, ד), אמר רבי חסא אֲשֶׁר בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו, [כן הוא במדרש על
הפסוק שאמר בועז לרות] 'שְׁלֹם ה' פֿעֲלָךְ (רות ב, י), [וקשה שהלא בפסוק עצמו מסיים שם בלשון זה
אֲשֶׁר בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו, ומה ביאור הוסיף רבי חסא על הפסוק].

קעג

וביאר שם על פי דברי חכ"ל בפסוק מי הקדימני ואֲשֶׁלֶם, מי מל עד שלא נתתי לו בן, ומי עשה מזוזה עד שלא
נתתי לו בית. והיינו שבאמת אין מניע לאדם שכר על המצוה ממנוע זה. אבל חידש שם, דאם האדם מקדים להביא
א"ע לידי חיוב, או שפיר נקרא שהאדם הקדים, ומניע לו שכרו משלם. וכן בגר שנתגייר מרצונו, וכמבואר להדיא
במדרש לענין אברהם אבינו

[וביאר הפרשת דרכים בזה, דהנה] די גמרא זאָגט² [על הפסוק] מי הקדימני ואֲשֶׁלֶם (איוב

¹ בפרשת דרכים (דרוש כו): אמרין במדרש רות וז"ל, 'שְׁלֹם ה' פֿעֲלָךְ ותהי משכרתך שְׁלֹמָה מעם ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל
(רות ב, י), אמר רבי חסא אֲשֶׁר בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו, עד כאן. וכל פת הדרשנים המה תמהים מה חידש רבי
חסא בדבריו. ○ ונראה דיובן עם מאמר רבותינו ז"ל במדרש [רבה] סדר אמור (כו, ב) וז"ל, אמר רבי ירמיה,
עתידיה בת קול להיות מפוצצת בראשי ההרים ואומר כל מי שפעל עם קל יבוא ויטול שכרו, הדא הוא דכתיב
(בלק כג, כג) כַּעַת יֵאָמֶר לִיעָקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל [מה פֿעַל קַל] וגו', ורוח הקודש אומרת מי הקדימני ואֲשֶׁלֶם (איוב מא, ג), מי
מל עד שלא נתתי לו בן, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג, מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית וכו', הוי
מי הקדימני ואֲשֶׁלֶם, עד כאן. נמצא דאין ה' חייב לשום בריה בשביל קיום המצות, שהרי קודם שיעשה המצוה
כבר קיבל שכרו. ○ אך איכא גוונא שהוא בדין שיטול שכר, כדאמרין במדרש [רבה] פרשת נשא (יד, ב) וז"ל, מי
הקדימני ואֲשֶׁלֶם, אמר רבי תנחום בר אבא, מי שאין לו נכסים ועושה צדקה וגמילות חסדים, מי שאין לו בנים
ונותן שכר סופרים וכו', אמר הקב"ה זה הקדים וקיים מצותי עד שלא נתתי לו במה לקיימן, צריך אני ליתן לו
ממון ובנים שיהיו קוראין בספרים, הוי מי הקדימני לעשות מצוה ואֲשֶׁלֶם לו שכרם, עד כאן. ○ ואין ספק דכל
שכן גר שנתגייר דשייך ביה לומר שיה הקדים לקיים מצותיו, דבשלמא בישראל שאומר להם ה' לכשאתן לך בן
מול אותו, וכן טלית הטל בו ציצית, ודכוותיה, שייך לומר מי הקדימני, אך בגר שהיה לו טלית וכן, ולא היה
חייב בשום דבר, והוא בעצמו מתגייר ומקבל עליו עול מצות, לא שייך לומר מי הקדימני, שכל מה שנתן לו ה'
לא היה חייב בשום דבר, והוא מעצמו מודעו הטוב ורצונו הגמור מתחייב. ודומה לזה אמרין התם במדרש
(פרשת נשא) וז"ל, מי הקדימני ואֲשֶׁלֶם, מדבר באברהם, שמעצמו הכיר להקב"ה, עד כאן. ואם כן כל מי שמתגייר
הוי דכוותיה, שהוא מקדים לקיים המצות. ○ ובוה נבא לכוונת המאמר [במדרש רות], שהוקשה לרבותינו ז"ל
היכי קאמר בועז וְשֹׁלֵם ה' פֿעֲלָךְ, כיון דאין ה' חייב לשום בריה, וכל מה שנתן הוא על צד החסד, וכדכתיב מי
הקדימני ואֲשֶׁלֶם, אם כן איפוא היכי קאמר בעז וְשֹׁלֵם ה' פֿעֲלָךְ, וכמו שהקשו בגמרא (חולין קל:): דבמדת חסידות
לא שייך לישנא דישלם. לזה בא רבי חסא ואמר אֲשֶׁר בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו, כלומר דבגר המתגייר שייך לומר
וְשֹׁלֵם, ובדין הוא שיטול שכרו, כדבר האמור.

² היינו בדברי חכ"ל, והוא בויקרא רבה (כו, ב). ולשון המדרש שם כבר הובא לעיל בתוך לשון הפרשת דרכים.

מא, ג, ס'קומט נישט קיינעם 'בדין' קיין שְׂכָר, [ווייל] מי מל עד שלא נתתי לו בן, ומי עשה מזוזה עד שלא נתתי לו בית.

נאָר - זאָגט ער [בפרשת דרכים] - אַז מ'ברענגט זיך אליין לידי חיוב [אז שפיר מגיע לאדם שוין גמ בדיון, שהרי הוא הקדים עצמו להביאו לידי חיוב].

[און אויף דעם] ברענגט ער א מדרש^ט, מי הקדימני ואשלים, וואו איז דאס פארהאנדן, [אלא] מדיבר באברהם 'שמעצמו' הכיר את בוראו, ס'האט אים קיינער נישט געלערנט, ער איז 'אליין' געקומען דערויף [להשיג זאת, ונמצא] דער האט זיך [יא] מקדים געווען. [ביי] אן אנדערער קען מען נישט זאגן [אז] ער האט זיך מקדים געווען, [שהרי] מ'האט אים געגעבן [אלעס פון פריער, סיי] נתתי לו בן, און [סיי] מ'האט אים געלערנט [פריער, אבער אברהם אבינו] ער האט אָבער 'מעצמו' הכיר את בוראו. אזוי טייטשט ער.

קער

וזה שביאר רבי חסא לענין רות, שאמר לה בועז ישלם ה' פעלה, והיינו שמגיע לך שילום שכרה מן הדין, והמעם אשר פאת מעצמך לחסות תחת כנפיו ולהתגיר

מיט דעם טייטשט ער דאָרטן [דעם מדרש] ביי רות^ן, [שכא רבי חסא לפרש ולומר, [אז] ווייל זי האט זיך [מעצמה] מגיר געווען, איבערדעם קאן זיין 'ישלם' ה' פעלה^ן] [מן הדין, ווייל אויף] דעם קומט 'בדין' דעם שְׂכָר, דער וואָס איז זיך מקדים. [עד כאן דברי הפרשת דרכים].

קעה

דאָס קען זיין, דאָס איז דער פֿשט אפשר דאָ אויך. דאָ איז דאָך געווען אַזאָ מין זאך [לענין פינחס, שהקדים מעצמו להביא את עצמו לידי כך, ולכן בדין הוא שיטול שכרו]. [וכהמשך דהלן באות קעט, קפד, קפט, בישוב קושיא ו].

קעו

ישוב קושיא ז

עם ישוב לקושיא יג-יד (באופן ב)

[ולבאר] דאָס ענין לאָמיר זען, [בשנקדים לבאר] פאָרוואָס איז געווען נתעלמה ממנו הלכה [קושיא יג], קאָן מען נאָך עפעס אַ הַסְבֵּר זאָגן. און פאָרוואָס מ'האט בָּקָשׁוּ לַנְדוּתוֹ [קושיא ז], וואָס איז דאָ געווען דער חטא.

קעז

אף דהלכה למשה מסיני דהבועל ארמית קנאין פוגען בו, מכל מקום לא מיירי זה במקום סכנה. אבל פינחס ניצול כאן רק ע"י הרבה נסימשינעשו לו סכנה, ולזה בקשו לנדוּתו, לפי שחשבו שלא עשה כדיון בזה, להכניס עצמו בסכנה. [ומעם זה הוא שמישה רבינו לא עשה זאת בעצמו, לפי שהיה זה במקום סכנה]

וואָרן לעולם דאָס האָב איך שוין נעכטן געזאָגט^ל, שוין געשמעסט פון דעם, די הִלָּכָה איז טאַקע אַזוי [דקנאין פוגעין בו]. אָבער אַז ס'איז אַ סַכָּנָה, הִתְגַּנֵּעַן ברויך מען זיך נישט לאָזן [דערוועגן, אָדער] זיך פאַרלאָזן אויף נסים.

^ט בבמדבר רבה (יד, ב): מי הקדימני ואשלים וגו', א"ר נתחום ב"ר אבא מי שאין לו נכסים ועושה צדקה וגמילות חסדים וכו'. דבר אחר מי הקדימני ואשלים, מדבר באברהם שמעצמו הכיר להקב"ה וכו'. [ולשון המדרש באריכות כבר הובא לעיל בלשון הפרשת דרכים].

^ל ונדרס בדברי יואל מהדו"ת (עמוד קיד, ד"ה ומעתה), והועתק לשונו להלן.

[ובכאן אצל פינחס] ס'איז דאָך געשען אַ נס, צוועלף נסים [שנעשן] רעכנט דאָך אויס דער מדרש^א, - די גמרא [סנהדרין פב:] רעכנט אויס זעקס, און דער מדרש רעכנט אויס צוועלף, - [ווייל] אַז נישט העט נישט גיווען געווען גאַרנישט [אויפגעטון], ס'העט נישט גיווען געווען קיין כבוד שמים. נאָר ס'איז געשען אַ נס.

אַבער דאָס איז נישט על פי הלכה [שיהא מותר למסור נפשו, או לסמוך על הנס בזה]^ב.
נאָר דעס נס האָט אַבער געברויכט צו זיין, ס'האָט געמוזט געשען, אויף [צו] מַקְנָא זיין קנאַת ה' צִי-בָאוּת.

קעח

חקרמה לישוב קושיא ו (באופן ב)

בנועם אלימלך מפרש הפסוק בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, על דרך שאמרו דכשיש דין למטה אין דין למעלה, ולכן ע"ש שיעשה פינחס דין למטה, הסיר מדת הדין למעלה ונעשה רחמים גדולים, ובוה ניצול הכלל ישראל [בקנאו את קנאתי בתוכם] ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי [דהנה] דער נועם אלימלך טייטשט^ג, תחת אשר קנא לאלקיו, [בקנאו את קנאתי בתוכם] ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, איז דאָך די קשיא, ער איז דאָך נאָר געווען אַ יחיד [והאיך בקנאתו השיב את החמה מכולם].

[נאָר] דער נועם אלימלך זאָגט דאָ, [דהנה] דער כָּלל איז^ד, במקום שיש דין למטה, אין דין למעלה. ווילאנג מ'האָט נישט געטון [מעשה פינחס], איז נישט געווען קיין דין למטה, אַז מ'האָט אים געלאָזט, [אַבער] אַז פינחס האָט דאָס געטון, איז געווען יש דין למטה - [ודבריו הק' הם] א נפלא פון א רעיון - איז [כשיש] דין למטה, ממילא אין דין

^א בבמדבר רבה (כ, כה), עיין שם שחושב כל הי"ב נסים, וחלק מהנסים הוא שלא ימותו זמרי וכזבי מיד, כדי שלא יתטמא פינחס שהוא כהן, וחלק מהם שיראו אחר כך כולם שבדין הרגם, וחלק מהם להצלת פינחס עצמו שלא יהרגוהו זמרי או השבטים. וכן נחשבו הי"ב נסים בתרגום יונתן סוף בלק (כה, ח).

^ב ומהאי טעמא לא עשה זאת משה רבינו בעצמו, ואף לאחר שהזכירו פינחס. ומישוב קושיא יג-יד.
^ג וז"ל בדברי יואל מהדו"ת (שם) מסעודת ליל יום [קצת באופן אחר]: ומעתה יתיישב היטב הא"ך יתכן שהתעלמה ההלכה ממשנה רבינו ע"ה, כי באמת לא התעמה ממנו ההלכה בעצם, וידע היטב מה שלימד לישראל בדרתו מהר סיני שהבועל ארמית קנאין פוגעין בו, אלא מכיון שכאן היה בזה ענין של סכנה, לכן היה מסופק אי ראשי להכניס עצמו לסכנה, כיון שאינו ביהרג ואל יעבור, ודבר זה התעלמה ממנו, וכמו שאמרו ז"ל [במדבר רבה כ, כד] כדי שיבא פינחס ויטול את שלו. [נסברת פינחס עיי"ש דלפי שראה שהרגיש מקודם רוח גבורה בלבבו, על כן ידע שיעשו לו נס משמים, וינצל מן הסכנה, עיי"ש לפי דרכו שם].

^ד בנועם אלימלך בפרשתו: או יאמר על דרך הפשוט, דהנה כבר דקדקנו כתוב אחד אומר (תהלים נב, ג) חֶסֶד קָל כָּל הַיּוֹם, וכתוב אחד אומר (שם ז, יב) קָל זֶעַם כָּכָל יוֹם (עי' זוה"ק ח"ג ל:). ונראה שלפי כשיש דין למטה אין דין למעלה, והיינו כשהצדיק רואה איזה פלול מהאדם, והוא מוכיחו על פניו וכועס עליו על עשותו זאת, זה הוא כמו דין, הוא פועל שמבטל מעליו הדין מלמעלה. וקל נקרא הצדיק, כמו שנאמר (וישלה ג, כ) וַיִּקְרָא לוֹ קָל אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, ודרשו (מגילה יח). שהקב"ה קרא ליעקב קל. והיינו בזמן שקל הוא הצדיק זעם כָּכָל יוֹם למטה, אַז חֶסֶד קָל כָּל הַיּוֹם, ונמצא צדקו יחידו ב' הפסוקים. ○ והוא (תהלים מח, ד) אֱלֹקִים בְּאַרְמוֹנֵיהֶי, העולם הזה נקרא ארמון, על דרך שאמרו (אבות ד, טו) התקן עצמך בפרוודור, ואלקים הוא דין, והיינו כשיש דין בארמונותיו למטה, אַז נודע לַמִּשְׁגָּב (תהלים שם), פירוש אַז נודע יתברך למשגב, פירוש למחסה ולמסתור מכל נזק. ○ והוא בקנאו את קנאתי, ולא כליתי, מתוך שעשה בהם דין למטה, לזה לא כליתי אותם, כי נתעורר עליהם הרחמים הגדולים, אמן כן יהי רצון.

^ה כמבואר בתחומא משפטים (סימן ה): רבי אליעזר אומר, אם יש דין למטן, אין דין למעלה. אם אין דין למטן, יש דין למעלה. כיצד, אם יעשו התחתונים את הדין מלמטה, אין הדין נעשה מלמעלה, לפיכך אמר הקב"ה שְׁמֹרוּ את המשפט, שלא תגרמו לי לעשות משפט מלמעלה, שנאמר וְאַלְהֵם הַמִּשְׁפָּטִים.

ובדברים רבה (ה, ה): מהו שפטים ושטרים וכו', ר' אליעזר אומר במקום שיש דין אין דין, ובמקום שאין דין יש דין. ומהו כן, אלא אמר ר"א אם נעשה הדין למטה, אין הדין נעשה למעלה, ואם לא נעשה הדין למטה, הדין נעשה למעלה.

למעלה, איז געוואָרן רַחֲמִים למעלה, איז נישט געווען קיין קָצָף, [ממילא] איז ניצול געוואָרן דער גאַנצער פֿלל יִשְׂרָאֵל [ולא כליתי את בני ישראל בקנאותי], ווייל ס'איז געוואָרן רַחֲמִים.

אַז נישט איז געווען דין, און דין האָט נישט געטויגט.
אַזוי זאָגט דער נועם אלימלך דאָרטן, [אזוי] טייטשט ער.

קעט

התחלת ישוב קושיא ו

יהיה איך שיהיה, קומט אויס אויף צוויי אופנים, דער בדין הוא שיטול שכרו.
קודם [באופן ראשון, ווייל] ס'איז באַשערט געווען פאַר אים [די מצוה, לצורך הכנת הגאולה העתידה].
(המשך הענין, להלן באות קפד, ואות קפט)

קפ

ביאור פירוש הגמרא והמדרש בפסוק: וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל'

בגמרא מפרש הפסוק וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל', שעשה פלילות עם קונו, שטען לפני הקב"ה וכי על אלו יפלו כ"ד אלף מישראל ס'קאן זיין - האָב איך געקלערט - דאָס איז דער פֿשֵׁט [בפסוק] וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל' (תהלים קו, ל), [און וואָס] די גמרא זאָגט^{לה} שעשה פלילות עם קונו, זאָגט רש"י, שעשה ריב, [ואמר לפני המקום, וכי] על אלו יפלו כ"ד אלף מישראל.

קפא

ובמדרש מפרשו מלשון פֿלִילִים ומשפט, שהוא עשה את הדין

און אין מדרש שטייט^{לו}, וַיִּפְלֹל, שעשה בדין, שנאמר (משפטים כא, כב) וַנִּתֵּן בַּפְּלִילִים. וַיִּפְלֹל מיינט מען [לשון] פֿלִילִים, דין.

קפב

וביאור דברי המדרש מובן היטב לפי דברי הנועם אלימלך, שעשה פינחס דין למטה, ועל ידי זה לא היה דין למעלה [ולכאורה] וואָס דערציילט ער מיר עפעס אַז ער האָט געטון בדין, וואָס דען ער האָט געטון? שלא כדין?
נאָר דאָס קען זיין, לויטן נועם אלימלך פאַרשטייט מען [פירוש המדרש, ווייל] ער האָט דורכגעפירט דעם 'דין' לַמִּטָּה.

קפג

וכן יש לפרש בזה גם דברי הגמרא שעשה פלילות עם קונו, דכל זמן ששלמה מרת הדין למעלה, לא היה שייך לטעון כן, רק לאחר שגרם רחמים למעלה

נאָר דעס [שעשה] פלילות עם קונו וואָס די גמרא זאָגט, קאָן זיין איז אויך די זעלבע [מכּוּן]. מיט דעם כח וואָס ער האָט דורכגעפירט [להמשיך רחמים למעלה], האָט ער געקאָנט מאַכן פלילות עם קונו, האָט ער געקאָנט פרעגן קִשּׁוּת [ולהמליץ עליהם זכות בדין שלמעלה. אבער] אַז נישט, בִּשְׁעַת הַדִּין קען מען אַזעלעכע קִשּׁוּת נישט פרעגן, נאָר

^{לה} בגמרא סנהדרין (דף מד. דף פב.): כתיב וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה, ואמר רבי אלעזר, ויתפלל לא נאמר אלא ויפלו, מלמד שעשה פלילות [פירש"י בדף פב: ריב] עם קונו, בא וחבטן לפני המקום, אמר לפניו רבונו של עולם על אלו יפלו עשרים וארבעה אלף מישראל, ככתיב (בלק כה, ט) וַיִּהְיוּ הַמִּתִּים בַּמִּגְפָּה אֲרֻבָּה וַעֲשָׂרִים אֱלָף.

^{לו} במדבר רבה (כ, כה) ותנחומא (בלק סימן כא): כשיצא עמדו בני שבטו לפגוע בו, ירד המלאך ונגף בהם, כשראה פנחס שמבקש לכוותו, חבטן בקרקע עמד והתפלל, וסִלְקוּ, הדא הוא דכתיב וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל, שהוא עושה את הדין, אין ויפלו אלא דין, שנאמר וַנִּתֵּן בַּפְּלִילִים.

ער האָט געמאַכט אין דין למעלה [ונעשה רחמים], און בְּשֵׁעַת רַחֲמִים האָט ער געמאַכט פלילות עם קונו.

די אַלע פֿשְׁטִים [שבפסוק וַיִּפְּלֵל] דאָס איז האַ בְּהָא תְּלִיא, די ביידע [פשטים].

קפד

המשך ההקדמה ליישוב קושיא ו (באופן א)

והקדמה ליישוב קושיא ג-ד

אף שנתעלמה הלכה ממשוה, שהוא אבי החכמה והתבונה, ולא היה מי שיגיד לפינחס מה עליו לעשות, עם כל זה התבונן מעצמו ללבוש רוח גבורה לקנא נקאת ה'. ונמצא שהוא גם כן כעין הנאמר באברהם 'שמעצמו' הכיר את בוראו, ולכן אמרו במדרש שאברהם קיים ענין מי 'הקדימני' ואֵשֶׁלם, וכמו כן בפינחס נחשב זה כמקדים עצמו להביא לידי חיוב היצט לאמיר'זשע זען.

ס'איז דאָך געווען נְתַעְלָמָה מִמֶּנּוּ הֵלְכָה, [אפילו ווען] ער [פינחס] איז געקומען צו משה רבינו'ן און ער האָט אים געזאָגט [לא כך לימדחנו רבינו וכו'], האָט ער נישט פֿאַרשטאַנען [משה שעליו לפגוע בעצמו בזמרי, רק אמר לו קריינא דאיגרתא ליהוי פריוונקא, ווייל] ס'איז געווען נְתַעְלָמָה מִמֶּנּוּ הֵלְכָה. פֿאַרוואָס, ווייל ס'האָט אַזוי געברויכט צו זיין [שיהיה זה על ידי פינחס דייקא, כדי שהוא יזכה להיות מוכן לבשורת הגאולה]. (וכדלעיל ביישוב קושיא יג-יד באופן ראשון).

קפה

נו [קומט אויס] האָט ער [פינחס] זיך 'אַליין' געמוזט מַתְּבֹנֵן זיין, דאָס הייסט עפעס אַזוי ווי 'מעצמו' הכיר את בוראו, אַזוי ווי [דער לשון המדרש ביי] אברהם אבינו. אַז ס'איז געווען דורך 'זיין' [התבוננות] אינגאַנצן, ער האָט אַליין געמוזט קומען צו דער מסקנא, ס'האָט אים קיינער נישט געזאָגט.

[והגם כי] מִשֶּׁה רַבִּינוּ איז [דאָך] געווען דער אָבִי הַחֲכָמָה וְהַתְּבֹנָה^{לו} [מער] פון אַלעמען, און ס'איז נְתַעְלָם געוואָרן פון 'אים', איז מען געבליבן 'אַזוי שטיין אַליין', און ער האָט זיך 'דאָך' באַרעכנט, ער איז 'דאָך' געקומען דערויף, [ולכן] איז עס אַ גרויסע זאָך.

קפו

והנה אצל אברהם יצחק ויעקב נתייחס עליהם שם אֱלֹקִי, על ידי שהשיגו כל אחד מהם האיד לעבוד את ה' ולהמליך אותו [והנה] ס'שטייט^{לח} פֿאַרוואָס שטייט^{לש} אֱלֹקִי אַבְרָהָם, וְאֱלֹקִי יִצְחָק, [ואלוקי יעקב], עקסטער [אויף יעדן. דלכאורה] זאָל מען זאָגן [ביתר] 'אַלוקי' אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, [פֿאַרוואָס זאָגט מען] עקסטער ביי יעדן 'אַלוקי'.

^{לו} כן הוא הלשון בסדר עולם רבה (פרק ל): מִקְדָּדָה מַלְכִין (דניאל ב, כא) זה יְהוֹיָקִים, וּמִקְדָּסִים מַלְכִין (שם) זה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל. יְהִיב חֲקֻמָּתָא לְחַפְמִינִין (שם), זה משה רבינו, אבי החכמה ואבי התבונה. וּמִנְדָּעָא לְיָדְעִי בִינָה, זה יהושע בן נון, שנאמר (דברים לד, ט) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹחַן מִלֵּא רוּחַ חֲקֻמָּה.

^{לח} כן מובא בייטב פנים (לסוכות אות לד): כי ידוע מה שנאמר אֱלֹקִי אַבְרָהָם אֱלֹקִי יִצְחָק וְאֱלֹקִי יַעֲקֹב (שמות ג, ו), כי כל אחד עבד עבודה מחודשת, אברהם בבחינת חסד ואהבה וכו', יצחק בבחינת גבורה ופחד, יעקב איש תִּם יֵשֵׁב 'אֱהָלִים' (תולדות כה, כז), חסד וגבורה, מדת קו האמצעי, בחינת דעת המכריע הכלול משניהן. - ועיין גם בייטב פנים בדרושי קהלת 'ר"ה אני הנה הגדלת' ובייטב לב פרשת ויצא (באמצע אות ו). [נו"ע קרוב לזה בשו"ת פנים מאירות (א, ט), ובכעל שם טוב עה"ת (ויצא, אות ו-ז), עיי"ש לפי דרכם].

ורבינו מוכיר בחינת זו בכ"מ, ומהם בס"ג וישלח תשט"ו, תבוא תשט"ז, ואתחנן תשכ"ז, ו' אלול תשכ"ז, ובדרשת הושענא רבה תשכ"א.

^{לט} בפרשת שמות (ג, ו טו, ד, ה). וכן אומרים בברכה ראשונה דתפילת י"ח.

[נאָר שטייט אין ספרים] פאַרוואָס, ווייל יעדער [פון די אבות] האָט מ'שיג געווען דעם באַשעפער אויף אַן אַנדערע בחינה, אברהם איז געווען אַן אַנדערע מ'דה, און יצחק איז געווען אַליין אַן אייגענע מ'דה, וואָרן ער [אברהם] איז געווען חָסֵד און ער [יצחק] איז געווען גְבוּרָה, און יעקב אבינו איז ווידער געווען [מדת תפארת ורחמים], איבערדעם שטייט ביי יעדן עקסטער 'אַלקי'.

קפו

ישוב קושיא ד

וכמו כן היה בפניחם, שעבור שהשיג מעצמו האדק לעבוד את ה' לפי שורשו ומדתו, נקרא שם ה' עליו בלשון 'אַלקי' דאָס איז די בחינה, איבערדעם איז ער [פנחס] אַזוי גרויס געווען, אים העט גיווען נישט געקומען קיין שָכר עַל פִּי דִין, נאָר פאַרוואָס, ווייל ער 'אַליין' האָט עס [משיג געווען], דאָס איז בחינת 'אַלקי', ער אַליין איז געקומען דערויף. ער האָט באַקומען דעם גרויסן אַהבת הבורא זיך אַנצונעמען קנאַת ה' צ־בָאוֹת², פון זיך אַליין. ס'האָט אים קיינער [עס] נישט געזאָגט.

אַז מ'שֶׁה רבינו איז שטיין געבליבן, זענען זיי דאָך אַלע געווען בפְּכִיָּה אַז נְתַעְלָמָה מִמֶּנּוּ הִלְכָה, רַפּוּ יְדֵיהֶם 'כוֹלֵם', קיינער האָט אים נישט געזאָגט גאַרנישט.

קפח

ולזה אמר הכתוב תחת אשר קנא 'לאַלקי', והיינו שהשיג מעצמו רצון ה', לכן יִכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

איבערדעם זאָגט ער, ס'קומט אים אַזאַ גרויסער שָכר, תחת אָשֶׁר קנא 'לאַלקי', [ווייל] ער האָט אַליין מִתְבוֹנֵן געווען און מ'שיג געווען דעם רצון הבורא בְּרוּךְ הוּא, ווערט ער אַנגערופֿן [הקב"ה] ביי דעם פרט 'אַלקי' טאַקע, אַזוי ווי מ'זאָגט עקסטער אַלקי אברהם יצחק יעקב.

² עיין בספר חסידים (סימן יד): שורש אהבת ה', וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ כָּכָךְ (ואתחנן ה' ד), ציוונו בוראנו לעבדו באהבה, שתהא אהבת נפשינו קשורה בנפשו בשמחה ובאהבתו ובלב טוב. ושמחת האהבה כך היא עזה ומתגברת על לב אוהבי ה' וכו', וכל חבת שעשוע ילדיו כלא היו, כנגד שעשועי לב האוהב את ה' בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, בכל הרהוריו איך לעשות האוהב הבורא ית', ולזכות את הרבים ולעשות קידוש ה', ולמסור עצמו באהבת הבורא כאשר עשה פנחס הכהן אשר מסר נפשו 'באהבת יוצרו לקנא לשמו'. ושלל לחמור ממון במקום שיש קידוש ה' במונעו לקחת ממון, כמו שמצינו באברהם (לך יד, כג) אם מחוט ועד שרוף נצל, וכן באלישע שלא רצה לקחת ממון מנעמן.

ובארחות צדיקים (שער החמישי): ומה היא האהבה, היא כלות הנפש ונטותה מעצמה אל הבורא יתעלה, כדי שתדבק באורו העליון. הנפש הזאת היא מקור הדעת, והיא טהורה וזכה, והבורא קושרה בגוף, אשר חשקו רב לנסותה אם היא תלך בדרכי ה'. ומפני שהאדם מלוכב בגוף הנכרא ברוח בהמות, אין כח בנשמה הנבראת מאלקים לחשוב אחר בוראה, כי מעורבת היא בתאוות הגוף וכו'. ואחר שתרגיש הנפש במה שיש בו תועלת לעצמה, בלתי שיתוף הגוף, אז היא תתאוה לבקש מנוחה ממדוי הגוף וכו'. והנפש הלא מלאה אהבה, ואותה אהבה קשורה בשמחה, ואותה שמחה מברחת מעל לבבו נעימות הגוף ותענוג הנפש, ואותה שמחה עזה ומתגברת על לבבו, וכל הנאות שבעולם הן כאין כנגד תוקף שמחת ה' ברוך הוא, וכל חיבת שעשוע ילדיו כלא היו כנגד שעשוע אהבת ה' ברוך הוא בכל לבבו, ובכל הרהוריו יחשוב איך לעשות רצון הבורא, ולזכות הרבים, ולעשות קידוש ה', ולמסור עצמו באהבת ה' ברוך הוא. וזוהי אהבת ה' ברוך הוא הכתובה בתורה, כגון פִּנְחָס שֶׁמֶסַר נַפְשׁוֹ בַּשִּׁבְלִי הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ וכו'.

ובמסילת ישרים (פרק יט): ונבאר עתה ענפי האהבה, הם הג' שזכרתי, הדביקות, השמחה, והקנאה. הדביקות, הוא שיהיה לבו של אדם מתדבק כל כך בשם יתברך, עד שכבר יסור מלפנות ולהשיגה אל שום דבר זולתו וכו'. הב' הוא השמחה, והוא עיקר גדול בעבודה וכו'. הענף הג' הוא הקנאה, שיהיה האדם מקנא לשם קדשו, שונא את משנאיו, ומשתדל להכניעם במה שיוכל, כדי שתהיה עבודתו ית' נעשית וכבודו מתרבה, והוא מה שאמר דוד ע"ה (תהלים קלט, כא-כב) הִלּוּא מִשְׁנָאֵי ה' אֲשָׁנָא וּבִתְקוּמִיָּךְ אֶתְקַטְט, תְּכַלִּית שְׂנְאָה שְׂנְאָתִים וגו'. ואליהו אמר (מלכים א' יט, י) קנא קנאתי לה' צ־בָאוֹת וגו', וכבר ראינו למה זכה בעבור קנאתו לאלקיו, כמאמר הכתוב תחת אשר קנא לאלקיו ויִכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

[און] דורכדעם איז געווען וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דורכדעם איז געווען דאָס אַזוי גרויס, קומט אים [שיטול שכרו].

קפט

ישוב קושיא ו (באופן א)

והו ש'אמרו 'בדין' הוא שיטול שכרו, כי לא שייך אצלו טענת מי הקדימני וְאֶשְׁלֶם, ומגיע לו שכרו מן הדין איבערדעם זאָגט דער מדרש 'בְּדִין' הוא שִׁיטוּל שְׂכָרוֹ, אַזוי ווי ער זאָגט [בפרשת דרכים בביאור הכתוב] מִי 'הִקְדִּימֵנִי' וְאֶשְׁלֶם, [מטעם] אַז ער האָט זיך 'מְקַדִּים' געוועזן. דאָס איז איינס [היינו 'פּשט אחד' באומרו בדין הוא שיטול שכרו].

קצ

ישוב קושיא ו (באופן ב)

ועוד יש לפרש על פי דברי הנועם אלימלך, שהשקט מדת הדין שלמעלה וגרם רחמים גדולים, ועל ידי כך 'בדין' הוא שיטול שכרו, שגם מדת הדין הסכים לזה שיטול שכרו משלם און ווידעראום איז דער פֿשֶׁט [השני, על פי דברי הנועם אלימלך]. קען זיין טאָקע 'בְּדִין' הוא, וואָרן אַז ס'איז דין לְמִטָּה איז דאָךְ אין דין לְמַעְלָה, ממילא איז דאָךְ דער מִדַּת הַדִּין אויך נישט דערקעגן [אז] מ'זאָל געבן [לפנחס שכרו]. וואָרן חלילה אַז ס'איז יש דין לְמַעְלָה, קען מען נישט מיטן דין, וואָרן דער דין איז זייער שווער [כי מי יצדק לפניו בדין], טויג נישט. אַז ס'איז אָבער אַז ער האָט גוֹרֵם געווען מיט זיין דין לְמִטָּה אַז ס'איז לְמַעְלָה געווען אין דין, האָבן טאָקע [אפילו] די כוחות הַדִּין אים מַסִּיעַ געווען [אז] ער זאָל באַקומען דעם שְׂכָר, וואָרן דורך זיינע כוחות הַדִּין [למטה] איז געוואָרן גרויס רַחֲמִים [למעלה], ממילא איז געווען וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. איבערדעם איז רעכט וואָס דער מדרש זאָגט, 'בְּדִין' הוא שִׁיטוּל שְׂכָרוֹ.

קצא

און דאָס איז דער [זעלבער] פֿשֶׁט טאָקע וואָס דער מדרש זאָגט [אז] וַיִּפְּלֹל [איז] לשון [וְנָתַן] בְּפִלְיִים [כדלעיל באות קפא], [ווייל] ער האָט געמאַכט דִּינִים [לְמִטָּה], און דורך זיינע דִּינִים איז אַרױסגעקומען גרויס רַחֲמִים אויף דער וועלט. [ווייל] אַז מ'איז אָמַתְּ דִּיג מְקַנָּא קְנָאת ה' צ-בָּאוֹת, דאָס איז דער מְקוֹר הַרַחֲמִים וְהַחֲסָד.

קצב

ישוב קושיא ה

בגמרא אמרו סתם שראויה כפרה זו שתהא מכפרת לעולם. אבל בספרי איתא הלשון שעד עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים. ומשמע יותר, שפנחס עצמו הוא עומד ומכפר לעולם [ובזה יתבאר דברי הגמרא] וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [ראויה שתהא מכפרת] כפרה זו 'לעולם'.

קצג

א פֿלא אין ספרי שטייט 'נאָךְ אַ לְשׁוֹן'^{מא}, וואָס דעס פֿאַרענטפערט זייער גוט דאָס ענין. אין ספרי שטייט אַן אַנדער לשון, דער ספרי זאָגט אויך [כעין מה שמפרש במהרש"א

^{מא} בספרי סוף בלק: תחת אשר קנא לאלקיו וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, תחת אשר הערה למות נפשו (ישעי' נג, יב). 'לכפר' על בני ישראל לא נאמר כאן, אלא 'וַיִּכְפֹּר' עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שעד עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים.

על הגמרא], 'וִיכָפֶר', 'וִיכָפֶר' שטייט נישט, נאָר 'וִיכָפֶר', אלא שאינו זי לעולם, ועומד ומכפר על ישראל. אַז דאָס גייט אַרויף אויף 'אים' [שהוא עצמו עומד מכפר לעולם, ולא רק שזכות מעשיו שבאותה שעה מכפרין לעולם].

קצר

ויוכן זאת ע"פ דברי הרמ"ע מפאנו, והישמח משה ראה זאת בעיניו, שאלוהו עומד ומקריב תמידין למעלה גם בזמן הזה

[והענין בזה], דאָס שטייט דאָך אַזוי, אַז ער איז מְכַפֵּר [בהקרבת הקרבנות בזמן הזה למעלה, ווי] דער ישמח משה^ב ברענגט פון רמ"ע מפאנו^ג אַז ער [אליהו] איז מקריב תמידין בכל יום.

און אין ייטב לב ברענגט ער^ד, אַז ער האָט געהערט פון ישמח משה - אין פרשת אמור ברענגט ער [עס] - אַז ער האָט עס אַליין געזען עין בעין, [ווי] אַליהו איז עומד [למעלה בשמים] מְלוּבָשׁ בְּבִגְדֵי כְהוֹנָה, און ער איז מקריב תמידין. אַזוי ברענגט ער אין ייטב לב פרשת אמור, אַז ער האָט עס געהערט פון אים אַליין, אַז ער האָט אַליין געזען.

קצה

ואם כן מה שנאמר 'וִיכָפֶר' על בני ישראל, היינו שפינחס עצמו עומד ומכפר תמיד על ישראל, בהקרבנות קרבנות ציבור למעלה בשמים. ומובן דברי הגמרא שכפרה זו מכפרת 'לעולם', ודברי שעד עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר על ישראל

ממילא איז 'וִיכָפֶר' על בני ישראל. [שפינחס ממש עומד ומכפר תמיד על ישראל]. דאָס איז דער פֿשט, ראוייה כפרה זו [שתהא מכפרת לעולם], פאַרוואָס, וואָרן דורך 'די' פֿפֿרה האָט ער דאָך זוכה געווען [צו] וַיְחִי לְחַיֵּי עֲלֵמָא, ער זאָל קאָנען כסדר מקריב זיין תמידין, ממילא איז דאָך עס מְכַפֵּר [לעולם, וגם בזמן הזה].

^ב בישמח משה בפרשת: ויכפר על בני ישראל. עיין במדרש (תנחומא בפרשתן, סימן א) וכי קרבן הוא מקריב, דהקרבן נקרא כפרה, עיין שם. ונראה לי דרומזי למה שכתב בעשרה מאמרות (הובא להלן) דאף עתה בזמן הגלות, אליהו שהוא פנחס מקריב תמידין בכל יום, על ידי שהוא חי לעולם והבן. ולו ולזרעו, וא"ו המחלקת, והבן.

^ג בעשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו (מאמר אס כל חי ח"ג, סימן כג): ולפי שעדיין לא נתנה תורה, עשה לעצמו [נחנך בן ירד] פועל דמיוני כמי שאינו מצווה ועושה, במלאכה הנזכרת, חלף עבודת המצות מעשיות שבתורה צוה לנו משה. על כן לא הושלם בנסיבותיו כאלוהו שהוא מזרע אברהם משרש פנחס שעמד בסיני וזכה לברית שלום, ועודנו חי. על כן הוא מטפס ועולה ללמד זכות, מטפס ויורד עם הצדיקים, עֲזָרָה בְּצִרּוֹת נִמְצָא מָאד (תהלים מו, ה). ואמרו עליו שהוא מקריב תמידין בבית המקדש אף על פי שהוא שמים, שהרי בקדושתו עומד, ואתיא כי הא דתנינן בסוף עדיות (ח, י) מקריבין אף על פי שאין בית. ואפשר שנגנזו לו קופות מתורמות הלשכה, כדי שיהיו באים משל צבור. ואינו רחוק להאמין שיהיו אבות העולם עומדים על גביו למעמד, והימן אסף וידותון משוררים, ומעורות הקדשים דכתיב בהו לו יְהִיָּה (צו, ח) [דהיינו לכהן], אמרו שהוא עושה מגילות מגילות וכותב זכיותיהם של כל אחד מישראל. ויש אומרים שְׁאָדָר עור שלו הוא מאילו של אברהם אבינו, כי לו יאתה לגופיה, ועוד להזכיר זכות אבות תמיד.

^ד בייטב לב סוף פרשת אמור (ד"ה אבל הענין): כל מה שעשה אהרן בעבודתו, קרבנות המזבח והדלקת הנרות והנפת העומר ושתי לחם וסידור לחם הפנים, נעשה דוגמתן במשכן שלמעלה, ונשארו קיימים לעד. על כן שילם לו ה' כמעשהו, ונמשך ממנו קדושה לכהנים גם אלאחר חורבן בית המקדש ובגלות החל הזה. וזה שאמר המדרש וכו' הדא הוא דכתיב (תהלים קיט, טט) לְעוֹלָם ה' דְּבָרָךְ, והטעם, כי עודנו נֶצֶב בְּשָׁמַיִם, כלומר אם למטה נחרב, [מקדש] שלמעלה קיים, ובו מיכאל עומד ומקריב קרבנות ונפשות, ופינחס מזרע אהרן הוא אליהו עודנו מקריב תמידין כסדרן בכל יום, כמבואר בעשרה מאמרות להרמ"ע. • ומקובלני ממורי זקניי זלה"ה בעל המחבר ספר ישמח משה ותשובת השיב משה, כי פעם אחת אחר שסיים תפלת שמונה עשרה עלה בלבו להתפלל לראות הדבר הנ"ל האמור בעשרה מאמרות, ועם לבבו אמר אולי קיימא לי שעתא ואזכה לראותו, ותיכף התפלל על זה. ומילא ה' שאלתו וראה עין בעין את אליהו מְלוּבָשׁ בְּבִגְדֵי כְהוֹנָה עומד ומקריב התמיד כסדרו. ודבריו הללו נודעו לרבים.

פֶּאֶרְדֵּעַם אִיז עס מִכְפָּר [לעולם], ווייל ער איז טאַקע [דער] מִכְפָּר, ווייל ער איז 'כסדר' מקריב תמידין [וואָס] זענען דאָךְ לְכַפֶּּרָה.

קצו

הקדמה לישוב קושיא י"ב

לְאָמִיר צוקומען צו דעם וָשֶׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכָּה.

וואָרן לעולם וואָס איז דער 'יחַס' את הרשע לגנאי (קושיא י').

[און דער אריכות הלשון] וָשֶׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה (קושיא יא).

[און דער טעם] וואָס ער זאָגט דעם נאָמען [בפרשה זו, ולא בסוף פרשת בלק] (קושיא יב).

קצח

באור החיים הק' לדרך א' כתב שנהרג זמרי בלא תשובה,

ובדרך אחר כתב כי מיתתו כפרתו, ונמצא דשפיר היה לו כפרה

ס'איז אַ פֿלאַ, דאָ אין אור החיים הקדוש - אַ חידוש, - פריער זאָגט ער^מ אין ערשטן שטיקל [בביאור כפל הלשון המכה אֲשֶׁר הִכָּה], זעט אויס, זאָגט ער [אז] ער האָט נישט קיין תשובה געטון, וואָרן ער איז דאָךְ תיכף נהרג געוואָרן. [וטיכף אחר זה] אין אַן אנדער שטיקל^מ זאָגט ער עפעס גאָר אַן אַנדערע בחינה. [שכתב לבאר] וואָס שטייט עפעס אֲשֶׁר הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית, זאָגט ער [דבא הכתוב לומר] אֲשֶׁר

^מ באור החיים הק' (כה, יד): הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה, ולא הספיק באחת המנהג. גם צריך לדעת למה שינה הכתוב מטבע המאמר שהתחיל לדבר בו כשהזכיר שם ישראל, שהקדים לומר אִישׁ יִשְׂרָאֵל, ואח"כ אמר המאורע הַמֶּכָּה וגו', וכשהזכיר המדינית הקדים המאורע וָשֶׁם הָאִשָּׁה הַמֶּכָּה, ואח"כ אמר הַמְּדִינִית. ○ אכן יתבאר הענין ע"פ דבריהם ז"ל בדריהם (ז"ל ברכות יח): שהרשעים בחייהם קרויים מתים, והטעם הוא לפי שכח הרע שהוא בחינת המת דבוקה בהם, וכבר כתבתי בכמה מקומות כי השם שיקרא בו האדם הוא שם הנפש, וה' אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ (תהלים מו, ט) כאומרו ז"ל (ברכות ז:): אל תקרי שמות אלא שְׁמוֹת, וכשאדם חוטא נפגמה נפשו בדביקת הרע בחינת המריקב, והוא אומרו (משלי י, ז) וָשֶׁם רָשָׁעִים יִרְקַב, ולזה היה ר"מ בודק בשם (ויזמא פג:): לראות אם בעל נפש ישרה הוא. ○ והנה זה אשר בעל ארמית, השחית נפשו בפגעו בה, והנה הוא מוכה מכת מות קודם שהרגו פנחס. והוא מה שנתכוון הכתוב לומר וָשֶׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה וגו', כנגד הכאת הנפש אמר וָשֶׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכָּה, שמעת אשר געל נפשו ובא עליה, הוכה מכת נפש הישראלית, שהיא כינוי נפש קדושה הנקראת יִשְׂרָאֵל. וכנגד הריגתו שהרגו פנחס אמר אֲשֶׁר הִכָּה אֶת וגו', כאומרו (לעיל כה, ח) וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵינָם. ○ או על זה הדרך, הַמֶּכָּה, פירוש שהכהו פנחס, אֲשֶׁר הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית, הוא הכאת הנפש שָׁרָשָׁם בתיבת איש, וידיק על נכון גם כן אומרו הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית, כי לפי ששכב אותה הוכה בנפשו, וכפי זה שיעור תיבת אֲשֶׁר הִכָּה, פירוש שכבר הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית, פירוש להיותו אֶתָּה.

עוד רָמַז באומרו אֶת הַמְּדִינִית, על דרך אומרו (וישב לו, ט) וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים לְשָׁכֵב אֲצִלָּהּ לְהִיּוֹת עִמָּה, ואמרו ז"ל (בראשית רבה פו, ו) לְשָׁכֵב אֲצִלָּהּ בעולם הזה, לְהִיּוֹת עִמָּה לעולם הבא, והוא אומרו הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית, שהכאתו היא שיהיה אֶתָּה עִמָּה בעולם הבא, כי מן הסתם מות שלא מתוך תשובה, שהרי דקרו בשעת מעשה. ○ ובזה נתיישב מה שדקדקנו למה כפל הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה, גם טעם שהקדים לומר אִישׁ יִשְׂרָאֵל קודם אומרו הַמֶּכָּה, כדי שיהיה חוזר אומרו הַמֶּכָּה על השם, לומר שההכאה באה לו גם בשם איש ישראל, שהיא ענף הקדושה. ולזה כשהזכיר המדינית, לא הזכיר בה אלא הכאה אחת, דכתיב וָשֶׁם הָאִשָּׁה הַמֶּכָּה, גם לא הקדים וזכרונה קודם וזכרון ההכאה, כי בחייה קרויה מתה, וְשָׁמָּה מוכה ועומד, כרשום בתיבת מְדִינִית. וכבר כתבנו בכמה מקומות כי שם עכ"ם הוא שם הקליפות, שכולן הם בחינות המיתה.

^מ באור החיים הק' (שם בהשקפה): עוד יתבאר על זה הדרך, על פי מה שקדם לנו מדברי המקובלים, שלא ידח נדח מכל ניצוצי הקדושה, וכולן לבסוף יזכו למקום שממנו באו, והגם שיריע איש ישראל אף יצריח נפשו, סוף כל סוף יחזור לשורשו. ○ והוא אומרו וָשֶׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל, שהרי שאפילו אחר מעשה בָּשָׁם יִשְׂרָאֵל יכונה, הא למדת שלא נעקר משורשו. הַמֶּכָּה, פירוש שהכה פנחס, מודיען הכתוב שלא הוכה באבדון נפשו, אלא אֲשֶׁר הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית, פירוש אותו החלק הרע שנדבק בו מאת המדינית, שיתכנה אליו שם הכאה, הוא שהוכה ומת באמצעות הכאת פנחס. הא למדת שיצא הפסדו, מה שהפסיד בעבירה, נפרע ממנו העון בהכאתו של פנחס שְׁהָרְגוּ, ומִיתָתוֹ כְּפָרְתוֹ. ○ או על זה הדרך, שלא הוכה בנפשו אלא כשהיה עמה, אבל אחר שנבדל ממנה לא

הָכָה אֶת הַמְּדִינִית, [אז] ער איז נאָר געשלאָגן געוואָרן ווילאָנג ער איז געווען מיט די מְדִינִית, אָבער דערנאָך איז געווען מִיתָתוֹ כְּפָתוֹ, ער איז אַרויסגעגאַנגען ריין. אַזוי זאָגט ער, אַ פֿלאַ.

קצט

ולהלן במקום אחר כתב דלכן אמרו בגמרא דנקרא שאול, על 'שהשאי' עצמו לדבר עבירה. כי שאלה היא דבר שחזרת בעניה, וחמרי היתה לו תקנה וחזר להקדושה

[און] אויף אַן אַנדער פּלאַץ^מ זאָגט ער עפעס, [זא] ער האָט דאָך געהייסן שאול [שנעשה] שאול לעבודה זרה, אַז ס'איז נאָר געווען בלשון מושאל, געליגן^מ, אָבער ער איז געווען [בכחית שאַלָה, דהיא] הִדְרָה בְּעִינֶיהָ (קידושין מז:).

ר

ובאמת זמרי היה אדם גדול, וכמו שאמרו בגמרא דהוא שלמיאל בן צורישידי שהיה מנשיאי ישראל בעלי רוח הקודש, שנבחרו על פי ה'. וגם אמרו דהוא שאול בן הכנענית ונמצא דהיה יחסן גדול, בן בנו של יעקב, ובנו של שמעון, ומשכנים נפש של יורדי מצרים שהיו כולם צדיקים

דער אָמַת איז, ער [זמרי] דאָך געווען זייער גרויס, ער איז דאָך געווען אַ נשיא ישראל, שְׁלִמְיָאֵל בֶּן צוּרִישִׁידי. [און] די גמרא זאָגט דאָך^מ [זא] ס'איז דער זעלבער [ווי] שאול בן הכנענית. [ונמצא] ער איז דאָך געווען פון די שְׂבָעִים נֶפֶשׁ וואָס זענען מיטגעגאַנגען קיין מצרים מיט יעקב אבינו^נ, און [ער איז געווען] שמעון^נ זון. [ונמצא] ס'איז נישט געווען אין דור [עוד יחסן גדול כמותו].

[און] ער האָט דאָך געזאָגט טאַקע [לכזב]^י אַז ער איז גרעסער [ממש], וואָרן ער איז געווען [משבט שמעון שהוא] שני לבטן.

[ועל כל פנים] ער איז געווען אַ זון פון די שבטים, פון שמעון^נ [שהוא שני שבשבים], און ער איז נאָך נתגַדל געוואָרן על בְּרָכִי יַעֲקֹב. [ונמצא דבאמת] ס'איז עפעס אַ הֶפְלָא וּפֶלָא [האיך נכשל בחטא זה, שהרי] די נְשִׁאִים האָבן דאָך אַלעס געטון בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ, אַזוי ווי ביי די נשיאים ביי די קרבנות [חנוכת המזבח] שטייט דאָך^נ [זא] זיי האָבן מכוון געווען ברוח הקודש איינער צום אַנדערן. און איינער פון די נְשִׁאִים שהקריבו לחנוכת המשכן] איז שְׁלִמְיָאֵל בֶּן צוּרִישִׁידי [וואָס] דאָס איז זְמָרִי בֶן סָלוֹא.

נשאר בו רושם החטא, כי הוא נבדל במיתתו, ומיתתו טְהָרָה נֶפְשׁוֹ. ובוזה נתן טעם למה קראו איש יִשְׂרָאֵל, כי אחר הריגה בשם יִשְׂרָאֵל יכונה. זה כתבתי אם אפשר.

^מ באור החיים הק' להלן בפרשתן (כו, יא): לְשָׂאֵל מִשְׁפַּחַת וגו'. רבותינו ז"ל אמרו (סנהדרין פב: והובא להלן בהערה מט) וזה לשונם, אמר ר' יוחנן חמשה שמות נקראו לו, זמרי וגו', שאול בן הכנענית וגו'. וקשה לדברי המדרש ששאל האמור כאן הוא זמרי, למה מייחס ה' שמו על משפחתו המתכנית עליו, והלא אמרו ז"ל (יומא לח: ב) בפסוק וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקַב, דלא מסקינן בשמיהו, עד כאן. ואינו צריך לומר להחתימו בשמו יתברך. וילפי אחד מהדרכים שפירשנו בפסוק אֲשֶׁר הָכָה אֶת הַמְּדִינִית, שלא הוכה אלא בהיותו עֶמְה, ולא אחר כך, הוא מה שהצדיק ה' במאמרו כאן, שהחתיים שמו עליו. וכן משמע גם כן מדבריהם ז"ל שאמרו (סנהדרין שם) וזה לשונם, שאול, על 'שהשאי' עצמו לדבר עבירה, וידוע הוא דין השְׂאֵלָה, שחזרת בְּעִינָהּ.

^{מח} פירוש: געבאָרגט (מלשון ליען).

^{מט} בגמרא סנהדרין (פב:): אמר רבי יוחנן, חמשה שמות יש לו, זמרי, ובן סלוא, ושאול, ובן הכנענית, ושלומיאל בן צורישידי וכו', שאול, על שהשאי עצמו לדבר עבירה, על הכנענית, על שעשה מעשה כנען, ומה שמו, שלומיאל בן צורישידי שמו. [וכן הוא במדבר רבה (כא, ג) ושם חשיב ר' שמות (דחשיב גם שלומיאל ובן צורישידי לשתיים), ובתנחומא בפרשתן (סימן ב) חשיב ג' שמות (דלא חשיב שם האבות בפ"ע)].

^נ כמבואר בגמרא סנהדרין (פב:). והובא לעיל בהערה יג.

^{נא} במדבר רבה נשא (פרשה יג), ועיי"ש באורך. ועיין ברמב"ן נשא (ז, ב).

רא

ועל כרחק שלא היתה שם רק איזה טעות בעלמא. וכבר כתבו המקובלים, שנתגלגל ברבי עקיבא, וכזבי באשת טורנוסרופוס שנתגייר ונישאת לר"ע. וזמרי ראה שמועדת היא אליו, אלא שטעה במה שהקדים לפני זמנו, ולא ציית למשה רבינו, והוא כעין הטעות שהיה בקרב שהיה גם כן אדם גדול, וראה יפה, אלא שהקדים לפני הזמן ס'איז זיכער [נאָר] עפעס אַ טעות געווען²¹.

[און] ס'שטייט דאָך טאַקע אַז לעתיד [זכה בחלקו], ער איז דאָך פאַרראַכטן געוואָרן [בגלגול אחר, ווען] די מַטְרוֹנִיטאַ²² האָט חתונה געהאַט צו רבי עקיבא'ן [בהיתר, והם היו גלגול זמרי וכזבי], אַזוי שטייט דאָך²³.

אין די גמרא ווערט דאָך אויך דערמאַנט²⁴ [פון דעם]. [וזמרי] ער האָט עפעס דאָ געזען [צורך תיקון], נאָר ס'איז געווען אַ טעות, ער איז אַריינגעפאַלן [להקדים לפני זמנו]. אַזאַ בחינה ווי ביי קרַח'ן [שראה יפה במה שיהיה לעתיד, רק] ער איז אַריינגעפאַלן [במה שרצה להקדים לפי זמנו]²⁵.

רב

ועל כן אף שכשעת מעשה היה חמא בדבר, ונקרא בחינת רשע. אבל בודאי היה מיתתו כפרתו, ונתקן חמאו אחר כך

על כל פנים יהיה איך שיהיה, על כל פנים [בשעת] ווען ער האָט דאָס געטון, איז עס דאָך געווען אַ רשעות, רופט מען אים אָן רשע. אָבער ער איז פאַרראַכטן געוואָרן דורך דעם [וואָס ס'איז געווען] מִיתָתוֹ כְּפָרְתוֹ, [וכמבואר באור החיים הק']²⁶.

רג

אבל נראה להוסיף עוד כי גם עשה תשובה שלימה לפני מותו, שהרי מבואר במדרש שנעשה לפינחס נסים במה שלא מתו זמרי וכזבי תיכף, ואם כן עדיין נשאר קצת זמן בחיים, ונראה לומר שעשה תשובה באותה שעה שעדיין היה בחיים, ובפרט על ידי שקדושתו של פינחס במעשה קנאותו סייע לו בדבר להכניס גם בו רוח של קדושה

נאָר איך קלער [להוסיף עוד כי] אפשר קאָן זיין [שזמרי בעצמו עשה תשובה. דהנה] צווישן

²¹ וז"ל רבינו בס"ג ויחי תשי"ט: די גמרא זאָגט אין סנהדרין, אַז זמרי איז דער זעלבער, שאָול בן הַכְּנַעֲנִית און שְׁלֵמִיאל בן צורִישְׁדִי וכו'. און שאָול בן הַכְּנַעֲנִית איז געווען פון די יוֹרְדֵי מִצְרַיִם וכו'. און דער מהרש"א מאַכט דעם חֲשׁוֹבן ער האָט שוין געמוזט זיין ר"נ שנה וכו', ער איז געווען דער גרעסטער זָקן אין דור. און דער אמת ס'איז דאָך א פּלָא, די נְשִׁיאִים זענען דאָך אַלע בְּעֵלֵי רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ געווען, ווי דער מדרש רעכנט דאָך אויס, די אַלע וואָס זיי האָבן געברענגט זיי האָבן מקריב געווען די חנוכה אין געווען אַלעס בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ, עקסטערדעם די נְשִׁיאִים זענען דאָך נִפְקָד געוואָרן על פי ה', גרויסע מענטשן. ○ נאָר ס'איז נישט געווען קיין פשוט'ע זאך, נישט קיין פּשוט'ע תּאָוה, נאָר ס'איז געווען עפעס א טעות, א טעות געווען אין ענין, ער האָט עפעס געמיינט מיט דעם עפעס א 'תִּיקוּן', אין דעם איז נישטאָ קיין שום הוה אמינא. דער אר"י הקדוש זאָגט (עי' להלן בהערה נד) אז כזבי איז נאָכדעם נתגלגל געוואָרן אין אַשֶׁת טוֹרְנוֹסְרוֹפּוּס, און זמרי איז נתגלגל געוואָרן אין רבי עקיבא'ן, און רבי עקיבא האָט גענומען אַשֶׁת טוֹרְנוֹסְרוֹפּוּס [כשנתגיירה], ער האָט געזען [זמרי] עפעס ענינים, אַלעס איז געווען על פי סוד, בסודן של דברים [וכמו שנאמר "בסודם" אל תבא נפשי, זה מעשה זמרי]. נאָר ס'איז אָבער 'דאָך' געווען א טעות וואָס ער האָט נישט געפּאָלגט משה רבינו'ן, משה רבינו האָט העכער געזען וכו', און אַזוי איז ער געבען אַזוי אַריינגעפאַלן, און ס'איז געווען וואָס ס'איז געווען.

²² אשת טורנוסרופוס הרשע, שנתגיירה אחר כך, ונישאת לרבי עקיבא, כמבואר בגמרא עבודה זרה (כ).

²³ כמובא בחדש לאברהם (מעין ה, נהר כה) בשם מהר"ח וז"ל: עוד מצאתי כתוב בין דברי האלקי כמוהר"ר חיים ויטא"ל ולא ידעתי אם הוא ממנה"א [נארה"י] זלה"ה, וזה לשונו, זמרי נתגלגל בר' עקיבא, והכ"ד אלף שמתו במגפה, היו הכ"ד אלף תלמידים של ר' עקיבא שמתו בין פסח לעצרת. ואשת טורנוסרופוס היתה גלגול כזבי עצמה, ונתגיירה וזכתה להעמיד את ישיבתו, שזוהי היתה אחד מהג' [לכז"ל מהר'] דברים שהעשיר את ר' עקיבא (כמבואר בגמרא דריס דף ג).

²⁴ ועיין עוד בענין זה בכתבי הרמ"ע מפאנו (גלגולי נשמות, אות כ), ובמגלה עמוקות (כפרשתן ד"ה פינחס) ובעמק המלך (ה, טז). ובילקוט ראובני (כפרשתן אות ז, ובפרשת וישלח אות קכז).

²⁵ ועיין ביתר אריכות בדברי יואל כפרשתן (עמוד קסז).

די יי"ב] נָסִים^{לא} איז דאָך אַז דער בורא כל עולמים האָט אָפּגעהיט רוחם [של זמרי וכזבי] און זיי זענען נישט געשטאַרבן תיכף, כדי ער [פינחס] זאָל נישט טמא ווערן.
איז דאָך איינס פון די נסים אַז ער האָט זיך אויפגעהאַלטן [בחיים] ווילאַנג ער האָט אַרויסגענומען דעם רומח, [און] די גאַנצע צייט האָבן זיי [נאָך] געלעבט.
ממילא אַז זיי האָבן נאָך געלעבט דעמאָלט, קאָן זיין האָט ער תְּשׁוּבָה געטון טאַקע [באותה שעה], קאָן זיין אַז דעמאָלט האָט ער זיך באַרעכנט.
וואָרן סוף כל סוף איז ער דאָך געווען זייער גרויס פריער, ער איז געווען אַן אִישׁ קָדוֹשׁ [מנשיאי ישראל].

רד

און די קְדוּשָׁה פון פִּינְחָס'ן, פון די מעשה [קנאתו בהריגת זמרי, סייע לו לזמרי לזה, ווייל] דאָס האָט אויך אַריינגעברענגט קְדוּשָׁה, האָט אים דאָס אַריינגעברענגט [אז] ער איז נְתַכְפֵּר געוואָרן, און ס'איז געווען מִיתָתוֹ כְּפָרְתוֹ, און ער איז צוריק געוואָרן 'גרויס' טאַקע.
ווען דאָס איז פאַריבער, נאָך דער מעשה, איז ער צוריק געוואָרן גרויס טאַקע, דורכדעם וואָס פִּינְחָס האָט דאָס געטון.

רה

ישוב קושיא יב

והשתא יובן שפיר למה הזכיר הכתוב שמו רק בפרשה זו, דמיירי לאחר שכבר הרגו פינחס והכניס בו קדושה, ועשה תשובה ונתתקן כבר. אבל בשעת מעשה החטא, חס הכתוב על כבודו מלהזכיר שמו

איבערדעם איז רעכט.

פריער [בסוף פרשת בלק] האָט מען נישט געזאָגט דעם נאָמען, וואָרן ס'איז געווען זייער אַ גָּנאי, אַ ביטערע מעשה, אַז ער האָט געטון אַזאַ זאַך.
אַבער אַזוי ווי¹¹ מ'האָט אים געשלאָגן, און ס'איז געווען מִיתָתוֹ כְּפָרְתוֹ ווי דער אור החיים הקדוש זאָגט¹², און ס'קען גאָר זיין אַז ער האָט גאָר [אליין] תְּשׁוּבָה געטון, [וממילא] איז ער געוואָרן צוריק גרויס אַזוי ווי ער איז געווען. ממילא איבערדעם האָט ער שוין מִזְכִּיר געווען דעם נאָמען, האָט מען שוין געמעגט זאָגן.

(המשך והוספה והמשך לזה, באות רז)

רו

ישוב קושיא יא

ולכן האריך הכתוב בלשונו לומר וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הִמָּכָה 'אֲשֶׁר הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית', דרך לאחר ההכאה, ומה ששהה עוד בחיים בהיותו עדיין עם המדינית בשעת ההכאה, ועשה תשובה באותה שעה, אז הוא שכבר ראו להזכיר שמו [וזה שהאריך הכתוב בלשונו, ואמר] וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הִמָּכָה 'אֲשֶׁר הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית', אַז ס'איז הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית שוין, מעג ער שוין זאָגן דעם נאָמען.

רי

המשך ישוב קושיא יב

גם נכתב זאת דייקא בפרשתו, לפי שהוא לאחר שכבר אמר וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דקאי על מה שהגין וכיפר על כל הכלל ישראל, ולזה כתב אחר כך וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הִמָּכָה וגו', לומר דגם זמרי עצמו נכלל בכלל כפרה זו שכיפר פינחס בקדושתו [וכתב זאת דייקא] 'דערנאָך' שוין, ווען ס'שטייט וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, טאַקע נאָך

דעם ויכּפּר. וואָרן טאַקע אויף אים אַליין (על זמרי) האָט ער אויך מַכּפּר געווען.

[ומה שנאמר] ויכּפּר על בני ישראל איז אין 'כּל־לִיּוֹת', אַשֶׁר קָנָא ויכּפּר. [ועל זה מוסיף הכתוב וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל וגו', שגם על זמרי 'בפרטיות' כיפר עליו פינחס].

רח

ומה שמשביח הכתוב את פינחס באומרו ויכּפּר על בני ישראל, קאי גם על מה שתיקן את זמרי, שהיה באמת אדם גדול וגשאי ישראל, ופינחס בקדושתו תיקן אותו, וגם זה גופא הוא חשיבות גדול לפני ה'

דאָס אַליין איז אויך געווען אַ גרויסע זאַך ביים באַשעפער, אַז ער [פנחס] האָט אַרויסגענומען פונעם רשעות אַזאַ [גדול ווי] זמרי בן סלוא.

וואָרן מיט דעם וואָס ער האָט אים דעמאָלטס גע'הג'עט און ער האָט אים געשלאַגן, און ער האָט נאָך געלעבט און ער האָט נאָך תְּשׁוּבָה געטון, און ס'איז געווען מִיתָתוֹ כְּפָרְתּוֹ - זאָגט ער [האור החיים הק'] דאָך אַליין - האָט ער אויף 'אים אַליין' מַכּפּר געווען, טאַקע אויף זמרי בן סלוא אַליין האָט ער מַכּפּר געווען, איז דאָס [אויך] נִכְלָל אין די כְּפָרָה [שהזכיר הכתוב], אין דעם ויכּפּר על בני ישראל.

רט

איבערדעם 'דערנאָך' הערשט זאָגט ער הערשט די גאַנצע מעשה, [נאָך דעם] תַּחַת אַשֶׁר קָנָא לְאַלְקֵיוֹ ויכּפּר על בני ישראל, זאָגט ער [דעם] וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמַּכָּה. איז דאָס אַלעס איינס.

רי

- לאַמיר'זשע זען.
דער אור החיים הקדוש זאגט עס אויף אַן אַנדער פּלאַץ. - (המשך ענין זה, באות ריג)

ריא

ביאור הפסוק: בְּסָדֶם אֶל תֵּבַא נִפְשֵׁי

ברש"י מפרש בְּסָדֶם אֶל תֵּבַא נִפְשֵׁי זה מעשה זמרי, בְּקִהְלָם אֶל תַּחַד כְּבֹדִי זה מעשה קרח. וקשה דהלא מעשה קרח היה בתחלת המ' שנה, ומעשה זמרי בסופן, ואם כן למה הקדים יעקב מעשה זמרי שהוא מאוחר למעשה קרח

מיט דעם [עם דברי הגמרא שזמרי הוא שאל בן הכנענית] האָב איך געקלערט אַמאָל, אייביג, [לפרש] וואָס ס'שטייט [ויחי מט, ו] בְּסָדֶם אֶל תֵּבַא נִפְשֵׁי [בְּקִהְלָם אֶל תַּחַד כְּבֹדִי], פלעג איך אייביג צו זאָגן, [לייבש וואָס] רש"י זאָגט¹² [פֶּשֶׁט אַז] בְּסוּדָם מיינט מען זמרי'ן, און בְּקִהְלָם מיינט מען קרח'ן.

פרעגט מען דאָך די קשיא, די מַעֲשֶׂה פון קרח'ן איז דאָך געווען פריער [ממעשה זמרי], פריער איז דאָך געווען די מַעֲשֶׂה פון קרח'ן [בשנה השנייה במדבר], און זמרי בן סלוא איז דאָך שוין געווען צום סוף, דאָס לעצטע יאָר [בסוף המ' שנה במדבר] איז עס געווען, מיט יאָרן שפעטער, [ואם כן] פאַרוואָס שטייט אין פסוק פריער זמרי.

¹² ברש"י ויחי (מט, ו): בְּסָדֶם אֶל תֵּבַא נִפְשֵׁי. זה מעשה זמרי, כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה, ואמרו לו זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה בת יתרו מי התיירה לך. אל יזכר שמי בדבר, שנה (בפרשתן כה, יד) זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, ולא כתב בן יעקב: בְּקִהְלָם. כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן: אל תַּחַד כְּבֹדִי. שם אל יתיחד עמהם שמי, שנה (קרח טו, א) בן קרח בן יצחק בן קהת בן לוי, ולא נאמר בן יעקב. אבל בדברי הימים (א' ו, כב-כג) כשנתייחסו בני קרח על הדוכן, נאמר בן קרח בן יצחק בן קהת בן לוי בן ישראל. [נהוא מדברי הבראשית רבה (צח, ה, זט, ט) ותנחומא (ויחי סימן י').]

ריב

אמנם כבר ביארתי זה על פי דברי הגמרא דומרי הוא שְׂאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית, ועל כן אף שמעשה זמרי היה מאוחר למעשה קרח, אבל לפי שבסדר הדורות היה זמרי מוקדם, וגם עמד שם לפני יעקב בעת שאמר זאת, לכן הקדים מעשה זמרי למעשה קרח

הָאֵב אֵיךְ גַּעֲזָאָגְטִיחַ [אז] ס'שטייט פריער פֿאַרדעם, ווייל קֶרַח איז נאָכנישט געווען אויף דער וועלט דעמאָלטס [בשעה שדיבר יעקב אבינו לבניו], און זְמָרִי בֶּן סָלוּא איז אים געשטאַנען פֿאַר די אויגן, ער איז דאָרט געשטאַנען, ווען ער האָט דאָס געזאָגט איז ער דאָרט געשטאַנען. [שהרי אמרו בגמרא^ט כי זמרי בן סלוא הוא שְׂלִמְיָאֵל בֶּן צוּרִישְׁדִי נשיא שבט שמעון, שהוא שְׂאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית בנו של שמעון, ונמצא כִּי] שְׂלִמְיָאֵל בֶּן צוּרִישְׁדִי איז געווען פון די שְׂבָעִים נָפֶשׁ [שבאו] אין מִצְרַיִם, איז ער געווען בְּחִיָּו [של יעקב, וממילא] איז ער געווען פריער פון די 'דורות' אויס. די 'מעשה' איז טאַקע געשען שפעטער, אָבער ער איז געשטאַנען דאָרט [אצל יעקב].

איבערדעם האָט ער מִקְדִּים געווען בְּסֶדֶם אֶל תְּבֵאָ נָפֶשִׁי, ווייל ער איז אים געשטאַנען פֿאַר די אויגן, האָט ער געזאָגט [פריער] אויף זְמָרִי, אֶל תְּבֵאָ נָפֶשִׁי.

ריג

עוד הקדמה ליישוב קושיא י

בגמרא הקשו על קרח, וליחשוב נמי בֶּן יַעֲקֹב, ומתוך דיעקב ביקש רחמים שלא יזכר שמו במחלוקת קרח. וכיאר באור החיים הק', שביקש יעקב שלא יגיע פנים קרח עד שורשו שיעקב, ועל ידי זה עדיין יהיה לו תקנה כיון שלא נבחר משורשן של ישראל שהוא יעקב

נאָר דער אור החיים הקדוש זאָגט אויף אַ פֿלאַץ^ט, [על קושיית הגמרא^ט] פֿאַרוואָס רעכנט ער נישט ביי קֶרַח'ן [גם] בֶּן יַעֲקֹב [וירמז] שְׂעָקֵב עצמו לגיהנם. [וכמו שדרשו עליו כעין זה על שם בן יצהר ובן לוי].

^ט בכמה דרושים לפרשת ויחי, ומהם בס' ג' ויחי תשי"ט (לשון קדשו קונטרס קצו, אות קר-קכא), .

^ט באור החיים הקדוש פרשת קרח (טו, א-ב): ולרבותינו ז"ל ראיתי שאמרו (סנהדרין קט: והובא להלן) טעם שהזכיר הכתוב זכרון מולידיו, וזה לשונם, קֶרַח שנעשה 'קרח' בישראל, בֶּן יַצְהָר, בן שהרתיח עליו את כל העולם 'כצהרים', בֶּן קָהֵת, בן 'שהקהה' שיני מולידיו, בֶּן לֵוִי, בן שנעשה 'לויה' בגיהנם. ולחשוב גם בן יעקב, בן שעקב עצמו לגיהנם, אמר רב שמואל בר רב יצחק יעקב ביקש רחמים וכו', עד כאן. ובעיני יפלא למה יכנה דברים הרעים הנשמות הצדיקים, ולא די זה אלא שמקשה בעל הדרשה ולחשוב בן יעקב וכו', אשר לא נכון להזכיר שם מבחר האבות בדרך זה וכו'. • ולהאיר אור תורה, אסדר שנים שלשה גרגרים מסתרי תוֹרָה, הא', כי עֲנָפִי הַקְדוּשָׁה אשר הכין וְסֶדֶר המאציל ברוך הוא, הם שבילי ומשפטי התורה אשר חקק ה' ביד משה עבדו, וכל המחליף סדר מסדרו, הנה הוא עוקר הענף ההוא בסוד בחינת נשמתו, ועושה הענף ההוא ענף רע, כי יסתלק ממנו כח הַמְקֻדָּשׁ וכו'. ב', כי הענף עצמו שבו פעל אָנֹן, הוא קודם לשלוח בו יד, בסוד תִּסְפָּרֵךְ רִצְתָךְ (ירמ' ב. טז). נמצאת אומר כי ענף הקדושה יהפך לרעה, ויהיה הוֹדוֹ לוֹ לְמִשְׁפָּחִית (עפ"י דניאל י. ח) רחמנא ליציל. ג', דע כי בחינת הנשמות אשר נטע ה' בעמו, הם 'אותיות התורה', כידוע ליודעי חזן. ד', דע כי כשברא ה' את האדם, ברא נְטֵעַ אחד שבו כלולים כל ענפי הקדושה, וכשחטא ונפגם, נפגמו כל הנשמות שהיו תלויים בו, וכל שיצאו ממנו פגומים היו. עד שיצתה נפש אברהם אבינו, ונתלבנה באמצעות עשר נסיונות, ונתברר הפסולת בישמעאל, ויצתה נשמת יצחק, ונתלבנה בעקידה, ונתברר הפסולת בתגבורת האש הוא עֶשָׂו, ויצתה נשמת יעקב בלא שום דופי. והוא מה שהעירונו רבותינו ז"ל במאמרם (ב"מ פד.) שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם קדמאה, עד כאן, פירוש שלא היה בו פסולת, כאדם קודם שחטא. • נמצינו אומרים שהאילן הוא יעקב, ויצאו ממנו י"ב ענפים, ואחד מהם הוא לוי. ענף זה העניף שלשה ענפים, גרשון, קהת, ומררי, וקהת העניף ארבעה ענפים, עמרם, יצהר, חבורן, ועוזיאל, וענפי יצהר הוא קרח. והנה בבא קרח להחליף ענפי הקדושה, ולהפך הכהונה ממקומה, נפגמו ענפי הקדושה שבשורש נשמתו, שהיו כולן לשבח. והתחיל ממטה למעלה, בראשונה הענף עצמו שהוא קרח, בתחלה היה נקרא [כך מלשון] קֶרַח טְהוֹר (תהי"ג. מ). בן יצהר, שהיה מאיר לעולם כצהתים, בן קהת, שהיה מקהה שיני כל רואה גדולתו ומעלתו, בן לוי, שנחלוה מיום לידתו להקב"ה בכמה מעלות. ועכשיו הענף עצמו שנקרא קרח, נפגם ועשה בו קרח, ולא ענפו לבד, אלא גם שורש הענף שבא ממנו שהוא יצהר, נהפך לרעה כשורש נשמתו, והרתיח כל העולם כולו כצהרים, ולא שורש אחד לבד אלא גם שורש

פרעגט דער אור החיים הקדוש, דו פרעגסט א קשײַא פאַרוואָס מ'רעכנט נישט
בן יעקב, [והלא] ס'איז דאָך פאַרקערט אַ קשײַא, פאַרוואָס רעכנט ער יענע צדיקים יא, [וכגון] בן לוי שְׁלֹה עצמו לגיהנם, פאַרוואָס רעכנט ער דאָס [יא].

ריד

איז ער מסביר, יעדע זאך האָט אַ שוּרש, מיט אַן ענף. זאָגט ער, יעקב אבינו איז
געווען דער שוּרש פון אלע נשמות ישׂראל, פון יעדן שִׁבט, [און] אַז מ'זינדיגט און
חלילה אַז ס'דערגרייכט ביז צום שוּרש, איז מען אָפּגעהאַקט [גם בשורשו], האָט מען
שוין נישט קיין שום תקנה. [אַבער] אַז ס'בלייבט נאָך דער שוּרש, איז מען נאָכנישט
אינגאַנצן אָפּגעהאַקט, האָט מען נאָך אַן אַחיזה אין די קדושה, קאָן מען זיך נאָך
צוריקבאַפן.

איבערדעם - זאָגט ער - איך רעכנ נישט דעם שוּרש [שביעקב אבינו, כי לא הגיע הפגם
עד שם. און] ער מיינט נישט לויין אליין, צי יעקב אבינו'ן אליין, נאָר דעם ענף זיינעם
[של קרח] וואָס ער איז אין שוּרש [נשמתו] 'בן' לוי [ועל זה מקשה שם בגמרא תחילה וליחשוב
נמי] 'בן' יעקב. [וזה שמתרץ הגמרא דיעקב ביקש רחמים שלא יגיע הפגם עד שורשו שביעקב].

רטו

ישוב קושיא י

ועל דרך זה יש לפרש במה שביקש יעקב על זמרי בסודם אל תבא נפשי, שלא יגיע הפגם עד
השורש שביעקב, ועל ידי זה עדיין היה לו תקנה, וחזר לייחוסו להיות בן שמעון וכן בנו של יעקב

היצט לאמיר'זשע זען.

דער זמרי איז דאָך אַמאָל געווען דער גרעסטער מיוחס אין דור, אַ רעכט
אייניקל' פון יעקב אבינו'ן, און אַ זון פון שִׁמְעוֹן. נאָר דורכן חטא ווערט ער נִכָּרְת, איז
ער 'אויס' מיוחס. אַבער דער אַמַת איז ער דאָך געווען אַ יחֶסֶן גָּדוֹל.
אַבער 'אזוי אַרום' ווי ער [פינחס] האָט אויף אים מִכְפָּר געווען, און ס'האָט נישט
מִגִּיעַ געווען דער פֶּגֶם ביז צו יעקב אבינו'ן [ולא ניתק משורשו לגמרי באופן שעדיין היה לו
תקנה, ועל ידי שתקינו פינחס] איז ער 'געבליבן' יעקב אבינו'ס אייניקל, און ער איז
געבליבן שמעון'ס זון, ער איז געבליבן מיטן יחוס ביז צום שוּרש.

שלמעלה ממנו שהוא בן קהת נהפך לרעה, להקהות שיני מולידי, ולא זו בלבד אלא גם שורש הענף הראשון
שיצא מיעקב [שהוא "לוי"], שורש של נפש קרח אשר שם, נעקרה נפגמה, ועשתה בו נקמה ללוותו לגיהנם. °
וממה שלא הזכיר הכתוב בן יעקב, עדיין שורש הראשון שהוא בעיקר האילן שהוא יעקב, לא נודעו מַעֲשֵׂיו אם
גם עָדִיו הגיע הפגם, ונמצא נעקר שורשו של קרח מעיקרו, או לא. ° ודע שיש מחלוקת רבותינו ז"ל [סנהדרין
ט:]: בקרח ועדתו אם יש להם חלק לעולם הבא, למאן דאמר אין לו חלק לעולם הבא, גם שורשו ביעקב נִמָּק,
והוא מה ששאל השואל (סו) ולחשוב בן יעקב, ודקדק לומר שעקב עצמו לגיהנם, פירוש לא נתלווה לבד שהוא
לזמן מועט, אלא עד סוף העולם, והוא מה שרמז במאמר שעקב עצמו, לשון סוף ותכלית כעקבים שהם סוף
תכונת האדם וכו'. ותירץ (סו) לפי שהתפלל על עצמו וכו', פירוש לעולם שכן הוא, אלא שה' עשה נחת רוח
ליעקב שהתפלל וכו'. או אפשר שסובר שיש לו חלק לעולם הבא, וזו היתה תפלתו של יעקב, שלא יגיע כח
החטא עד עיקר השורש שביעקב, ולא ניתק חבל הכסף מעיקרו, ויש תקוה לאחריתם.

° בגמרא סנהדרין (ט:): [יִקַּח קֶרַח], אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו [פירש"י: התחיל בקטטה]. קֶרַח,
שנעשה קרחה בישראל [שנבלע]. בן יִצְהָר, בן שהרתיח [שהכעיס] עליו את כל העולם כצהרים. בן קֶהֱת, בן
שהקהה שיני מולידי [שנחביישו אבותיו במעשי הרעים]. בן לוי, בן שנעשה לוייה בגיהנם. וליחשוב נמי בן יעקב,
בן שעקב עצמו לגיהנם. אמר רב שמואל בר רב יצחק, יעקב ביקש רחמים על עצמו [שלא יאה נמנה עמהם],
שנאמר בְּסֹדֶם אֶל תָּבֹא נַפְשִׁי בְּקֶהֱלֶם אֶל תַּחַד כְּבֹדִי, בְּסֹדֶם אֶל תָּבֹא נַפְשִׁי אֶל מֶרְגְּלִים, וּבְקֶהֱלֶם אֶל תַּחַד כְּבוֹדִי
זה עדת קרח.

נאָר וואָס דען, ס'איז דאָך אָבער 'דאָך' געווען אַ גנאי, אַז ס'האָט געמוזט אויסקומען אויף אַזאַ אופן [על ידי שהרג אותן].

רטז

וזהו שגרמו בלשון רש"י כשם ש'יחס את הצדיק לשבב' כך 'יחס' את הרשע לגנאי, דעדיין נשאר לו היחס בשורשו, אלא שעבר עליו בדרך גנאי על ידי החטא שעשה

דאָס קען זיין דער פֿשט [בדברי רש"י] כשם ש'יחס את הצדיק לשבב' (כך) 'יחס' את הרשע לגנאי, ער האָט אים [צוריק] געמאַכט פֿאַר אַ מיוחס. וואָרן מיט דעם גנאי וואָס ער האָט אים גע'הרג'עט, איז ער דאָך געבליבן ווייטער בן יעקב, בן שמעון בן יעקב, אַזוי ווי דער אור החיים הקדוש זאָגט [שעל זה ביקש יעקב בסדם אל תבא נפשי אַז דער שורש איז געבליבן, איז ער דאָך געבליבן בן שמעון בן יעקב, איז ער צוריק געוואָרן אַ מיוחס].

ריו

נאָר וואָס דען, ס'איז אָבער געגאנגען מיט אַ דרך גנאי. פֿינאַנס'ענס יחס איז געווען דורך אַ גרויסן שִבב, און 'זיין' יחס [של זמרי] איז געווען דורך אַ גנאי, איבערדעם זאָגט ער טאַקע 'יחס' אַת הִרְשֵׁע לַגִּנְאִי, ער האָט אים צוריק געמאַכט פֿאַר אַ מיוחס, [אָבער] טאַקע מיטן גנאי האָט ער אים געמאַכט, [ווייל] אָבער אַ גנאי איז עס געווען. נאָר על כל פנים ער האָט אים געמאַכט צוריק פֿאַר אַ מיוחס [ומישוב הקושיא למה אמר לשון 'יחס' על הגנאי].

ריח

ישוב קושיא א-ב

באמת היה כל מעשה פנחס מכח שהיה מזרע אהרן, ועי"ז זכה במעשה זו להיות המבשר לעתיד. אבל השבטים לא האמינו זה מתחילה, בחושבם שאי אפשר שמי שיש בו גם משרש בן פוט, הוא יהיה המבשר את ישראל בנאולה העתידה

נאָר לאָמיר צוריקגיין צום פריערדיגן [ענין]. דער גאַנצער תכלית האָבן זיי געזען פֿאַרוואָס ס'איז געווען נתעלמה ממנו הלכה, און נתפרו ידיו [של משה], ווייל ס'ברויך צו זיין [פון אים] אַלְיָהוּ [שיבוא לבשר הגאולה לעתיד לבא]^א.

און די שְבִטִים האָבן דאָס נישט געגלייבט, [דהיות] אַז ער איז בן פּוּטִי, [לא חשבו] אַז [ער איז] דער מְבַשֵּׁר טוב. אַז ס'איז דאָ אַ שׁוֹרֶש פון אַ בן פּוּטִי דערינען, און 'דאָס' זאָל זיין דער מְבַשֵּׁר יִשְׂרָאֵל? כּוֹלִי הָאֵי האָבן זיי שוין נישט געקאָנט גלייבן.

ריט

ולזה בא הכתוב ויחם אחר אהרן, לומר שתיקן ועקר כל שורש שהיה לו מיתרו מרם שנתגיה, ונשאר בו רק היחוס של קדושת אהרן, ועל ידי זה שפיר זכה לכל זה, ולחיות המבשר לעתיד לבא

[אָבער] דער פֿסוק האָט אים מִיחס געווען אַחַר אַהֲרֹן, אַז ער האָט שוין אויסגעמעקט, [אויב] אַז חלילה ס'איז עפעס דאָ אַ נְקוּדָה פון דעם שׁוֹרֶש [של בן פּוּטִי]. אָבער דער כַּח פון אַהֲרֹן הִכָּהן איז געווען אַזוי גרויס אַז ס'האָט אַרויסגענומען די

^א כמבואר באורך לעיל בישוב קושיא יג-יד.

נקודה [פון בן פוטי], און ער איז טאקע דער וואָס ער וועט זיין דער גואל ישראל, דער גואל האמיתל.

עקסטערדעם [וואָס] יתרו [אליין] איז דאָך אויך געווען [שפעטער] אַ גר צָדק, אַלדינגס [אמת, וכוּדאי תיקן יתרו את פגם העבר שלו].

[נאָר] על כל פנים ס'איז דאָך 'דאָך' געווען [אין אים אויך] פון דעם שוַרש [מה שהיה ביתרו טרם שנתגייר, שהוא בחינת פוטי], וואָס ס'איז נאָך געווען עפעס פון 'אַמאָל' וואָס ס'איז געוועזן.

[און] דאָס איז [אויך] אינגאנצן נְתִיבָה געוואָרן [אצל פינחס], וְיִכְפָּר על בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, איבערדעם זאָגט ער אַז ער האָט מְכַפֵּר געווען אויפן 'כָּל־לִיּוֹת', [ווייל] ער האָט אַרויסגעברענגט [און] ער האָט אויסגעריסן און געמעקט דעם שוַרש [של בן פוטי].

(המשך וסיים ישוב קושיא א-ב, באות רכד)

רכ

ישוב קושיא ג, עם המשך ישוב קושיא ד

ומה שכל הכתוב לומר תחת אשר קנא 'לאלקיו', הוא להוסיף הבחינה הנוכחית שפינחס קידם עצמו מאילו וזכה להשיג האיד לעבוד את ה' בזה, עד שיחדד הקב"ה שמו עליו להקרא בלשון 'אלקיו'

איבערדעם זאָגט ער תַּחַת וגו', זאָגט ער איבער 'נאָכאַמאָל' תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא 'לֵאלֹקֵינוּ', [להוסיף גם ענין זה כי] ער האָט אַליין מְשִׁיג געווען [און] צוגעקומען צום בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים.

רכא

דאיתא בספרים שזוהו גם כן הבחינה מה שנתייחד שמו יתברך על האבות הק', לפי שכבר עקרו כל שורש שהיה להם מתרח ואבותיו, וכמבואר בישמח משה דלכן לא נזכר בשום מקום הלשון אברהם 'בן' תרח

אַזוי שטייט דאָך דער טעם איז דאָך פון די אָבוֹת הַקְדוּשִׁים [כמה שיחדד הקב"ה שמו עליהם].

ווי דער ישמח משה גיט דאָרטן צו פאַרשטיין³⁰, אַז כאַטשיג זיי קומען דאָך אַרויס פון תַּרְחָן, [לא נכתב בשום מקום אברהם 'בן' תרח, כי אינו מתייחס אחריו כלל].

³⁰ בישמח משה ריש פרשת תולדות: וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֹת יִצְחָק: (כה, יט). והנה צריך להבין כפל הלשון בן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד וגו'. וגם כבר נכתב כמה פעמים דיצחק נולד מאברהם. ○ והנראה לי כי 'בן' נאמר על שמתייחס אחריו, [כנראה שחסר כאן שורה ובערך צ"ל: אבל אברהם לא התייחס כלל אחר תרח] כמו שאמר החכם (בהגדה של פסח) מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבונו המקום לעבודתו. ועל כן לא נאמר בשום מקום אַבְרָהָם 'בן' תרח, רק תרח הוליד את אברהם (נח, כד). וכן לא נאמר וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת 'בן' יצחק, כמו שנאמר בישמעאל (חיי כה, יב) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם, לפי שעשה תשובה בסוף ימיו (כבא בתרא טז:). והנה 'בן' משמעו מתייחס אחריו, וגם יתכן לומר על תלמיד 'בן', כמו שנקראו תלמידי הנביאים 'בני' הנביאים (מלכים ב' ב, ג), וכמו את הנפש אשר עשו בְּחָרָן (לך יב, ה). עי' אונקלוס שם וסנהדרין צט:). ○ והנה על יצחק נאמר בן אַבְרָהָם, וגם הולידו, וכל אחד מורה דבר מיוחד, דהלא מי שהוא בן באמת, וגם הוא צדיק, אף שאינו ממלא מקום אביו, יכול להקרא בן, רק באם שהוא ההיפך לא יתכן לומר בן. מה שאין כן אחר, לא יתכן לומר בן רק אם דומה לו, כמו שמצינו באלישע שאמר אָבִי לֹאִלְיָהוּ (מלכים שם, יב). והנה גבי ישמעאל נאמר בן אברהם לבד, על דרך הראשון, לפי שאף שעשה תשובה, לא היה ממלא מקום אברהם ממש. מה שאין כן יצחק שהיה ממלא מקום אברהם ממש, על כן נקרא בן אברהם, לא מצד שהיה בנו לבד. וכדי להורות על זה שלא נטעה לומר כפשוטו וסימנא יתיב באיה יצחק מדבר וכמו שהיה בישמעאל, לכך אמר אַבְרָהָם הוֹלִיד וגו', ומה ידענו דמקודם לא משתעי מכח הלידה, רק שמתייחס אחריו במעשיו כנ"ל. (ועיין בכלי יקר שְׁדֵרָךְ גם כן בנתיב כזה). ○ ובזה יובנו דברי רש"י שכתב וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, יעקב ועשו האמורים בפרשה. דלכאורה מאי בעי בזה. ולפי מה שכתבתי יובן, דרוצה לתרץ למה לא אמר אֵלֶּה 'בני' יצחק, לזה מפרש שהם יעקב ועשו האמורים בפרשה, ומשום עשו צריך לומר תולדות כנ"ל.

רכב

ובעין זה כתב באור החיים הק' בביאור הפסוק פי מראש
צרים אָרָאנו וגו', הן עם 'לְבָדָד' ישכן ובגוים לא יתחשב

דער אור החיים הקדוש אליין^{סג} זאָגט עס^{סד} [אויך] - איך האָב [עס] יענע וואָך
נאָכגעזאָגט^{סה} - [שבלעס אמר פי] מראש צרים אָרָאנו (בלק כג, ט), אַז ער קומט פון תְּרַחֵן
און פון לְבָדָד. ער האָט אָבער געזען [הן עם 'לְבָדָד' ישכן, אז] דאָס איז טאקע דער כַּח,
ער איז געבליבן אליין און אייגענער כַּח, [און] ס'איז בְּטֵל וּמְבוטָל געוואָרן דער
פריעריגער כח פון תְּרַחֵן, הן עם 'לְבָדָד' ישכן ובגוים לא יתחשב.
אזוי זאָגט דער אור החיים הקדוש יענע וואָך אין פרשת בלק. איך האָב עס יענע
וואָך נאָכגעזאָגט דעם אור החיים הקדוש.

רכב

ובעין זה היה כאן אצל בן פנחס, שכבר לא התייחס אליו שורש מה שהיה בן פוטי, רק מה שהיה בן אֶלְעָזָר
בן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, וע"ז נקרא הקב"ה בשם 'אֶלְעָזָר', וזכה לכפר על בני ישראל, ולהפך כל הדינים לטובה ולברכה

די זעלבע זאך איז געווען דאָ אַט.
דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט אָשר קָנא 'לֹאֲלֵקוּי', ער האָט באַקומען אַן
'אייגן' בְּחִינַת אֱלֻקוּת, [און] ס'האָט אים נישט געשאַדט אַז ער איז געווען אַ בן פוטי,
אדרכה, 'נאָר' דער כַּח פון אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן איז אים געבליבן, און ויכפר על בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
ער האָט אַלדינגס מֵהֶפֶךְ געווען לטוּבָה וְלִבְרָכָה.

רכב

המשך וסיום ישוב קושיא א-ב

דאָס איז דער פֿשט לפיכך בא הכתוב ויִחַסּוּ אַחֵר אֶהֱרֹן, ער האָט אים געגעבן
דעם יחוס. וואָרן זיי האָבן דאָך נישט [געהאַט] געגלייבט זיך, [וחשבו] טאקע אַמַת אַלעס
[שהוא מזרע אהרן], אָבער דאָך סוף כל סוף די גאַנצע מַעֲשֶׂה קאָן מען דאָך נאָר זאָגן
וועגן דעם [עבור יחוס בן פוטי].

רכה

המשך וסיום ישוב קושיא ז

ומה שאמרו בירושלמי בקשו לנדותו, היינו לפי שחשבו שלא עשה כהלכה,
במה שמסר נפשו [או במה שהורה הלכה בפני משה, וכדלקמן]

איבערדעם איז געווען ביקשו לנדותו, [ווייל] זיי האָבן דאָך [געמיינט] אַז ס'איז
נישט געווען על פי הִלְכָה, [דעס] וואָס ער האָט זיך דערויף מוֹסר נֶפֶשׁ געווען.

^{סו} שכתב כן לענין קרח, כתב כן לעומת זה גבי אברהם לענין תרח [ואגב יש לציין שחל אַז היומא דהילולא של האור
החיים הק' ביום ערב ש"ק פנחס. ויתכן שעבור מרבה רבינו להביא מבריו בדרוש זה].

^{סד} באור החיים הק' (בלק כג, ח): פי מראש צרים אָרָאנו וגו'. פירוש צרים, הם האבות כידוע (במדבר רבה כ, ט),
והוא הביט וראה ראש הצורים, שהם תרח ואבותיו, ולא ראה מקום שממנו יעורר הדינים עליהם וכו'. גם תפֿש
אחר שורש האמהות, והוא אומרו ומגְבֻעוֹת אֶשְׁוֶנָה, ובכל זה לא מצא מקום שיכנס דרך שם. • ולהיות שיש
להקשות בדבר, איך יתכן שלא מצא נֶגַע בראשונים, תרח ואבותיו, גם בתואל ולבן. לזה אמר הן עם לְבָדָד ישכן
ובגוים לא יתחשב, פירוש לְבָדָד, שאין שורשו משרש תרח ואבותיו וממין ענף ההוא, אלא לְבָדָד, מין מחצב
נשמות ישראל אין לו שום קורבה מהמולידים. ואומרו ובגוים לא יתחשב, פירוש שאפילו עם אותם שנקראים
גוים שהם אחיהם ממש וכו', לא יתחשב, וכן אמר ה' לאברהם (וירא כא, יב) פי בְּיַצְחָק יִקְרָא לָךְ זָרַע, למעט
ישמעאל ועשו שאינם נחשבים זרעו (נדרים לא). מעתה אין מקום לקלל לישראל.

^{סו} בס"ג בלק תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס סו, אות עט).

רבו
ישוב קושיא ח

[ובו גם ישוב קושיא ז (באופן ב)]

ולזה קפצה רוח הקודש ואמרה וְהִיָּתָה לוֹ וְלִזְרֵעוֹ אֶחָרֶיךָ בְּרִית כְּבָנִית עִלָּם וגו', דשפיר עשה כהלכה, והיה צריך פינחס לעשות כן, בכדי שיהיה בזה הכנה שיזכה להיות המבשר הגאולה לעתיד לבא

[אִיז אָבער געווען] **קפצה רוח הקודש** [ואמרה וְהָיְתָה לוֹ וּלְזָרָעוֹ אַחֲרָיו וגו'. וגילתה להם כי] **דאָס איז דער טעם, דאָס איז דער צוועק דערפון,** [כדי שהוא יזכה להיות מבשר הגאולה לעמית לבא].

[שהרי] די ק׳שׂיָא איז געווען פֿאַרוואָס האָט עס מִשֶּׁה רַבִּינוּ נישט געטון, [והגם דפינחס] רָאָה מעשה ונזכר הלכה²⁷, [ובמקום שיש חילול השם] אין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב²⁸, [אבער] ס'איז דאָך געווען 'דאך' א מורה הלכה אקעגן משה רבינו²⁹.

זיי האָבן אָבער געזען [על ידי אמירת רוח הקודש] אַז דאָס מוז זיין, ס'איז אַ הֶכְרֵחַ גָּדוֹל און ס'קען נישט זיין אַנדערש, איבערדעם [קפצה רוח הקודש ואמרה] וְהִיתָה לוֹ וּלְזֵרְעוֹ אַחֲרָיו [ברית כהנת 'עולם', תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל].

רכז
ישוב קושיא פ

ולפי שפינחס 'הקדים' והכיר מעצמו אופן העבודה לה', לכן אמר הקב"ה למשה 'הקדם' לו 'שלום, כי שפיר נתקיים אצלו ענין הכתוב מי 'הקדימני' ואשלם

איבערדעם די גמרא זאָגט 'הַקֶּדֶם' לֹא שְׁלוֹם, ער איז אויך געווען (בבחינת) מִי הַקֶּדִּים מִנִּי וְאֶשְׁלֵם (וכמו שאמרו באברהם, איבערדעם אין) מדה כנגד מדה ['הַקֶּדֶם' לֹא שְׁלוֹם].

רבת

וענין בשורת 'הקדש' לו 'שלום', היינו דאע"פ שעיקר תכלית פיתחם ועבודתו הוא על לעתיד לבוא כשיבוא לעשות 'שלום' בעולם. מכל מקום גם עתה ניתן לו הכח לעשות שלום בין השבטים, ובין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו שאמר בגמרא ששם שלום בין השבטים גם בימי יהושע, וכן הוא בכל הדורות שבהו מגין ומכפר על ישראל גם עתה

[וביאור ענין 'הקדמת' השלום], וואָרן [הגם] דער עיקר שְׁלוֹם וועט הערשט זיין ווען אליהו וועט קומען לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם¹⁰ [בין ישראל לאביהם שבשמים], דער עיקר איז ער אויף 'דעם' באשאפן געווארן.

און דורכדעם איז כדי שיבוא ויטול את הראוי לו, מיינט מען [אויך] דעם, [דעם]
 אַנְכִי שִׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי, וואָס ס'וועט זיין [אז] ער וועט קומען ל'עֲשׂוֹת שְׁלוֹם
 בעולם.

רבט

אַבער אף על פי כן, דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט, כאָטשיג דער עיקר שְׂכָר וועט זיין דעמאָלטס [לעתיד לבא], איך וויל אים אָבער מִקְדָּים זיין נאָך פריער, [ער זאל דערווייל אויך האבן דעם כח פון] שֵׁשׁ שְׁלוֹם בֵּין הַשְּׁבִטִים^{סח}.

¹⁰ ובזה מיושב קושיא ז' באופן ב' לפי פשוטו, בטעם שביקשו לנדותו, לפי שהורה הלכה בפני משה.

¹⁰ וכל־שון המשנה בעדיות (ח, ז): 'שֶׁאֵין אֵלֵיהֶוּ בָּא וְכוּ' אֵלָא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֶאֱמַר (מלאכי ג, כד) הִנֵּה אֲנִי שֶׁלַח לָכֶם אֶת אֵלֵיהֶ הַנְּבִיא וְגו' וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם.

^{סח} לשון הגמרא בזבחים (קא:): אמר רבי אלעזר א"ר תינא, לא נתכחן פינחס עד שהרגו לזמרי וכו'. רב אשי
אמר, עד שישם שלום בין השבטים [בימי יהושע, כבשט בני גד ובני ראובן שבנו את המזבח בעבר הירדן ובקשו שאר
שבטים לעלות עליהם לצבא, ושלחו את פנחס לדבר עמהם], שנאמר (יהושע כב, ל) וישמע פינחס הכהן ונשיאי העדה

דער כח פון אליהו'ן [איז] אז דערווייל ברענגט ער אויכעט א שטיקל כח, א שטיקל שלום. [און דעם] וואָס מ'דערהאַלט זיך אין גלות איז אויך [וועגן] אז ער איז [אינו] זי, און ער איז מכפר 'כסדר' אויף ישראל. [ולכן] כאַטשיג דער עיקר איז דעמאָלטס, האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט 'הקדש' לו שלום, מדה כנגד מדה [אויף דעם וואס ער איז געווען בבחינת] מי הקדימני ואֶשְׁלֶם, האָט מען אים געגעבן [אויך אויף דערווייל, און] דאָס איז 'געבליבן' דער כח טאַקע, אז ער איז אינו זי לעולם, [און] ער איז מכפר על ישראל.

רל

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:

מ'זאל די זכיה האבן, מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען פֿניו המאירים [של אליהו הנביא].
מ'זאל הערן דעם 'קול מבשר ואומר' מפי אליהו, [כשיבוא] למבשרא גאולתא.
מ'זאל מיר דאָס זוכה זיין, מ'זאל מיר זיין פון 'די'.

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:

ער זאל אונז אַרויסנעמען פון דעם עומק הגלות.
מאשפות דלותינו תרוממנו^ט.

מ'זעמיר אין דעם דור פון עיקבא דמשיחא, אין דער ביטערער געוואלדטיגער הסתרה.

השם יתברך יחוס וירחם עלינו, [ווען] מ'טוט סובל זיין די זמנים הקשים פון עיקבא דמשיחא.

מ'זאל מיר נאך די זכיה האבן [אז] מ'זאל זיך מדבק זיין באמת ובאמונה אין בורא כל עולמים.

דער בורא כל עולמים זאל דערלייכטן די אויגן, מ'זאל גיין אין דרך האמת.
מ'זאל זוכה זיין אז הימים האלו – וואָס זיי קומען^ט – יתהפכו לששון ולשמחה,
מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען ישועת ה', [וביאת] מבשר טוב, למבשרא גאולתא.
ס'זאל זיין טאַקע בהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

^ט וראשי אלפי ישראל וגו' [בכל מקום אתה מוצא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אין כהונה כתובה אלא באלעזר, וכאן כתובה בפנחס].

^ט מסוף לשון יהיה רצון שלאחר אמירת שיר השירים: ומעפֿר תקימנו, ומאשפות דלותנו תרוממנו, ותשיב שכנינתך לעיר קדשך במהרה בימינו, אמן.

^ט שבעה עשר בתמוז שנת תשכ"ז, חל ביום ג' פרשת מטות.

